

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Andra Kammaren. N:o 25.

Onsdagen den 11 April.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 4 i denna månad förda protokoll.

§ 2.

Herr *P. A. Wengberg* hade låtit anmäla, det han vore af sjukdom förhindrad att denna dag deltaga i Kammarens förhandlingar.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till Kammarens Första Tillfälliga Utskott Herr *A. Hedins* på bordet hvilande motion, N:o 103, om ändring i förordningen den 6 Augusti 1881 angående förbud mot lotterier.

§ 4.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottet Utlåtande N:o 12 a, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Åttonde hufvudtitel; hvarvid i ordningen förekom

Punkten 49,

som bifölls.

Punkten 50:

Blef äfven bifallen.

Punkten 51:

Andra Kammarens Prot. 1883. N:o 25.

*Angående
anslag till en
blindskola.*

I mom. a) af denna punkt hade Utskottet tillstyrkt, att Riksdagen måtte, enligt derom af Kongl. Maj:t gjord framställning, på extra stat för år 1884 anvisa ett anslag af 11,000 kronor till en blindskola.

Efter föredragning häraf yttrade

Herr Borg: Mig förefaller den här ifrågakälda lönen af 2,000 kronor åt blindskoleföreståndaren vara allt för lågt tilltagen, med hänsyn till det svåra och tålmodsprövande värf, som kommer att åligga denne lärare; i synnerhet finner jag den alldeles för ringa i betraktande af att samma lön bestås förste folkskolelärarne i Stockholm. Jag anser därför att lönen åt blindskoleföreståndaren borde sättas till 2,500 kronor. Men ännu mera skäl torde det vara, att lönen åt de två lärarinnorna bestämdes till 1,500 kronor för hvardera, i stället för till 1,000 kronor. Lika stor lön har nu mera hvarje lärarinna i en med afseende på afföningsförhållanden någorlunda väl ordnad skola; och för det fall, hvarom här är fråga, kan man icke begära att med en afföning af 1,000 kronor få skickliga och nitiska lärarinnor.

Af formella skäl hindrad från att framställa något yrkande i det syfte jag nu uttalat mig, har jag endast velat hafva denna min mening förvarad i protokollet.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Mom. b.) och c).

Biföllos.

Punkten 52:

*Om anslag
för undervis-
ning åt
blinda döf-
stumma.*

Utskottet hade hemställt, att Herr *A. P. Tryboms* inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 18 — innehållande förslag derom, att Riksdagen ville för år 1884 på extra ordinarie stat uppföra ett belopp af 5,300 kronor, att ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för inrättande vid statens läroanstalt i Skara för öfveråriga döfstumma af en provisorisk afdelning för blinda döfstumma, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Trybom anförde: Herr Talman! Jag har väckt denna motion i afsigt att bereda någon uppfostran åt sådana vanlottade, som för närvarande äro lemnade utan all hjälp från det allmännas sida. Naturligtvis har jag icke mer än någon annan enskild motionär kunnat hoppas på Stats-Utskottets understöd åt mitt förslag, men är dock Utskottet tack skyldig för den sympati och den välvilja, hvarmed motionen blifvit upptagen och affärdad. Utskottet konstaterar emellertid, att det för närvarande icke finnes någon slags undervisning att tillgå för sådana döfstumma, som hafva den olyckan att tillika vara blinda; icke ens döfstummekomitén, erkänner Utskottet, har kunnat

afgifva något förslag till afhjelpande af denna brist. Utskottet hänvisar till öfverskottet på ett anslag, som blifvit beviljadt till understöd åt mindre läroanstalter för medellösa döfstumma eller blinda barn, utan att dock kunna säga, om bidrag derifrån kan påräknas för dem som äro både döfstumma och blinda. Jag tror för min del att i så fall skulle erfordras en särskild uppfostringsanstalt, hvars inrättande icke kan vara att på enskild väg förvänta. Men om den af Stats-Utskottet välvilligt påvisade utväg icke för närvarande kan anlitas, vågar jag likväl hoppas, att denna behjertansvärda fråga, sedan den nu blifvit uppmärksammas, skall tagas om händer af dem det vederbör och sålunda finna en lycklig lösning, i hvilket fall min motion icke framkommit förgäfvat.

Herr Talman! Jag har icke något yrkande att göra, utan har endast velat uttala denna min förhoppning.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkterna 53 och 54:

Biföllos.

Punkten 55:

Lades till handlingarne.

Punkterna 56—62:

Biföllos.

Punkten 63:

- Uti Herr *Ola Anderssons* inom Burlöf i Andra Kammaren väckta motion, N:o 43, var föreslaget, "att Riksdagen måtte bevilja och ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 20,000 kronor, att utdelas såsom uppmuntran och understöd åt undervisningsanstalter eller föreningar, som i de större städerna bereda och anordna regelbundna föreläsningkurser för arbetsklassen, på följande grunder och villkor:

att kommuner och enskilda tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarne ordnas regelbundet visst antal timmar i veckan under 5—8 månader och i väl ordnade föreläsningkurser; samt

att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel.⁴

Om anslag för undervisning åt blinda döfstumma.
(Forts.)

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.

*Om anslag till
anordnande
af föreläsning-
gar för ar-
betsklassen.
(Forts.)*

Utskottet, som till de af motionären uppgifna villkoren för understöds erhållande af statsmedel ansett böra läggas samma ovilkorliga förbehåll om underlåtande af alla politiska och religiösa agitationer, som redan gäller för arbetareinstitutet i Stockholm, hade i anledning af motionen gjort följande hemställan:

“att Riksdagen må ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett extra anslag af 15,000 kronor för att, under förutsättning att de villkor, här ofvan omförmäls, varda iakttagna, användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar i de större städerna, som anordna föreläsningkurser för arbetsklassen, dock att högsta understödsbelopp, som måtte hvarje sådan anstalt beviljas, skall utgöra 3,000 kronor.“

Enligt anteckning å utlåtandet, hade Herr *L. M. Nordenfält* inom Utskottet reserverat sig vid förevarande punkt samt för sin del hemställt:

“att Riksdagen må ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett extra anslag för år 1884 af 20,000 kronor för att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningkurser för arbetsklassen, dock under följande villkor:

att det understödsbelopp, som må utgifvas till hvarje anstalt eller förening, icke får öfverstiga 3,000 kronor för år räknadt;

att kommuner eller enskilda tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarne ordnas regelbundet, visst antal timmar i veckan, under fem till åtta månader och i väl ordnade föreläsningkurser;

att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarne eller undervisningen vara förbjudna;

att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig alla de villkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvas nödiga eller lämpliga.“

Sedan uppläsning skett af Utskottets förslag, anförde

Herr Granlund: För min del lemnar jag mitt lifligaste understöd till motionen i fråga, så till vida att jag önskar det Riksdagen måtte bevilja det begärda anslaget till så stort belopp som i motionen föreslås, eller 20,000 kronor. Då jag sålunda biträder motionen, gör jag emellertid detta endast i afseende å det ifrågasatta anslagsbeloppet. Hvad åter angår beloppets användande, kan jag hvarken gilla det slut, hvartill Utskottet kommit, eller motionärens framställning. Enligt denna sistnämnda skulle anslaget afses till användande hufvudsakligen i de större städerna, och i samma riktning går Utskottets förslag. Det är

möjligen sant, att relativt till folkmängden det är i de större städerna, som flertalet kunskapssökande arbetare äro att finna; men vi veta, att i de medelstora och de små städerna samt äfven på landsbygden, synnerligast å platser der en större industriell verksamhet är rådande, många aktningvärdade arbetareföreningar finnas, hvilkas styrelser till ej obetydlig del utgöras af personer, tillhörande de bildade klasserna. Kan det vid sådant förhållande vara rätt, att Riksdagen, då den genom anslag understöder föreläsningars hållande för arbetarne, endast tillgodoser de större städerna? Jag tror icke heller att man för hållande af dessa föreläsningar på platser, der väl ordnade arbetareföreningar finnas, behöfver anordna några särskilda stora apparater, föreningar, institut eller hvad man kallar dem, som skulle hafva att föranstalta och kontrollera dessa föreläsningar. Såsom vi veta, hafva arbetareföreningarne på en del ställen egna lokaler, på andra ställen lokaler, som till dem hyresfritt upplåtas af kommunerna, samt endast på ett färre antal ställen förhyrda lokaler. På de allra flesta ställen kosta således deras lokaler icke någon hyra, och det är ju tydligt och klart, att dessa lokaler med nöje upplåtas till föredrags hållande. Hvad är väl då billigare än att, vid utdelningen af ifrågakarande anslag, understöd äfven tilldelas sådana arbetareföreningar, som väl ordnat sin verksamhet, ega goda styrelser och som derom göra ansökan och vid ansökningens pröfning hos Kongl. Maj:t finnas vara deraf förtjenta. Jag tror för min del icke man behöfver riskera, att understöden skola missbrukas till politiska kannstöprier, radikala eller sociala föredrag eller religiösa opinionsyttringar; det vore högeligen orättvist att beskylla arbetareföreningarne i allmänhet för att befatta sig med sådant. Väl finnas inom åtskilliga arbetareföreningar någon eller några oerfarne personer med ett lifligt och rabulistiskt temperament, hvilka framkasta nya, omogna idéer, som de vilja skola från arbetareföreningarne uttalas för att spridas i landet, men i allmänhet vinna de intet eller föga gehör, emedan, såsom man säger, man motar Olle i grind. I afseende på de befarade missbruken af detta anslag såsom t. ex. till socialistiska föredrags hållande, vill jag endast omnämna den der egendomlige socialistiske skraddaren Palm, som reste omkring i landet förliden sommar och sökte drifva propaganda för sina idéer bland arbetarne. Men huru mottogs han väl af arbetareföreningarne? Jag tror icke någon förening fans, som ens ville åt honom upplåta lokal, utan hvart han kom blef han helt enkelt bortkörd. Den skuggrädsan torde således ej vara befogad. Våra svenska arbetareföreningar, hvilka utan ringaste understöd från staten verkat godt, förtjena dock att understödjas i sina sträfvanden att tillegna arbetarne en förädlande undervisning.

Mine herrar, vi hafva inom Utskottet en reservant, som tyckes mig hafva uppfattat hvad som här bör göras. Han säger: »De ifrågakarande föreläsningarne synas mig, om de rätt anordnas, böra vardas till mycket gagn och kunna sannolikt åstadkommas icke allenast i större städer utan äfven i mindre städer och på landet, hvarest inom ett litet område ofta ett stort antal arbetare finnes, hvilka lika väl som arbetarne i de större städerna äro i behof af bildande sysselsättning hvarför jag håller före, att den af motionären föreslagna summan 20,000 kronor bör af Riksdagen

*Om anslag till
anordnande
af föreläsningar
för arbetarklassen.
(Forts.)*

Om anslag
till anord-
nande af
föreläsningar
för arbets-
klassen.
(Forts.)

beviljas“. Men så kommer han sedermera med en del af de vilkor, Stats-Utskottet föreslagit, men om hvilkas behöflighet jag är af skiljaktig mening, och hvaruti jag icke vill instämma, men hvilka dock för sakens framgång icke äro farliga. Således tror jag att, om man skall vara rättvis, man bör låta hela landet komma i åtnjutande af detta anslag. Men, säger man: i de små städerna, hvar finnas der de krafter, som behövas för föreläsningars hållande? Jag beklagar den landsort, den aldrig så lilla stad, der icke finnas sådana förmågor, som kunna hålla för arbetare egnade föreläsningar. De behöfva ju icke vara vetenskapliga föreläsningskurser utan mera allmänt nyttiga, såsom t. ex. i naturlära, i kemi, i matematik, fysik, historia, helsovårds-lära o. s. v. Skall arbetaren i allmänhet hafva verkligt gagn af dessa föredrag eller föreläsningar, böra de vara populära och så att säga intressanta, och eger man til förfogande medel, nog kunna lämpliga personer erhållas att hålla dylika föredrag så väl i de medelstora och mindre städerna som i de större. Jag tror således, att man mycket väl kan i de mindre städerna så väl som på landsbygden öfverlåta ordnandet af denna sak åt arbetareföreningarnes styrelser utan särskilda s. k. institut eller föreningar. Opinionsen eller uppmärksamheten från det allmänna, huru detta anslag blir användt, skall nog blifva säkraste kontrollen. — Och har en arbetareförening gjort sig känd för sådana åsikter, att man icke kan hysa förtoende för den längre, då kan Kongl. Maj:t afslå dess ansökning om bidrag eller ock utfärda särskilda föreskrifter för anslaget tillgodonjutande.

Herr Talman! jag får för min del, utan farhåga för de kontrollerande föreskrifterna, förordna reservantens förslag, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Hedin: Herr Talman! Det kan naturligtvis icke falla mig in att bestrida det motionärens förslag och Stats-Utskottets hemställan i anledning deraf bära vittnesbörd om en särdeles storartad välvilja emot Sveriges arbetarebefolkning. Icke heller vill jag bestrida, att förslaget är särdeles tidsenligt, eller, som man också säger med ett modernt uttryck, mycket *opportunt* i ett ögonblick, då man funderar på en storartad afskrifning af grundskatterna, inrättande af en odlingsfond och en ytterligare förhöjning af de den arbetande befolkningen redan förut mycket betungande konsumtionsskatterna. Jag tviflar icke heller på, att arbetareföreningarne sjelfva skola egna förslaget all den erkänsla det i så hög grad förtjenar. Men jag vågar emellertid tro att förslaget, trots sin förträfflighet, dock i en punkt innehåller ett missgrepp, då motionären endast velat låta de större städerna komma i åtnjutande af det föreslagna anslaget på 20,000 kronor. Jag föreställer mig nemligen som om en hjälp från detta anslag borde vara mera välkommen för flera af våra mindre städer, i synnerhet för vissa fabriksstäder, t. ex. Eskilstuna och Motala. — Deremot antager jag att Stockholms stad näppeligen kan behöfva täfla om, att få en bit med af detta lilla ben; och samma torde förhållandet, föreställer jag mig, vara med Göteborg och Malmö. Det förefaller mig som om icke ens sistnämnda stad kan vara synnerligt angelägen derom, då, enligt

tidskrift för Sveriges landsting, utgiftsbudgeten i Malmö för år 1880 uppgick till 759,000 kronor. För en sådan stad spelar ett understöd af statsmedel på 3,000 kronor icke någon synnerlig rol.

Jag vill derfor yrka bifall till Stats-Utskottets förslag i denna punkt med den ändring, att i stället för orden *de större städerna* införas orden *mindre städer*.

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Herr Axel Key: Utan tvifvel är det mången med mig som fägnar sig öfver, att Stats-Utskottet icke af några formella betänkligheter låtit sig afhålla från att, i den mån som skett, tillstyrka motionärens förslag; men, då Utskottet detta gjort, synes mig att det gerna kunnat taga steget fullt ut och bifalla hela den föreslagna summan, 20,000 kronor. Det synes mig nemligen, som om 15,000 kronor för ett så viktigt ändamål skulle vara en väl liten summa, i synnerhet om 5,000 kronor, som förr utgått till arbetareinstitutet i hufvudstaden, äfven skulle tagas af denna summa. För det öfriga landet skulle då endast återstå 10,000 kronor; och detta synes mig vara för litet. Jag tror äfven at bestämmelsen det detta anslag endast skulle utgå till de större städerna är mindre lämplig, ty, såsom af de föregående talarne blifvit påpekadt, kan ju behof af ett sådant anslag eller behof af att upprätta dylika föreläsningar äfven förefinnas i flere andra städer än just i de större. Dessutom är det ju ganska svårt att uppdraga gränsskilnaden mellan hvad som förstås med större eller mindre städer. Det synes mig därför, att understöd från detta anslag utan afseende på stadens storlek borde tillgodokomma hvarje stads arbetareförening, som kan visa sig vara i stånd att uppfylla de betingelser som därför fordras. Dessa vilkor äro i första rummet, att offervillighet och ett större antal arbetare förefinnas, hvilken senare betingelse ju uppfylles af våra flesta fabriksstäder, samt vidare att tillräckliga föreläsningkrafter kunna anskaffas. Att uppfylla den sista förutsättningen torde ofta möta större svårigheter, än den förste talaren föreställt sig. Att hålla sådana populära föredrag, hvarom här är fråga, är långt ifrån någon lätt sak. Jag har sjelf erfarenhet af hvad det vill säga, och jag får förklara, att de i allmänhet kostat mig vida större arbete än rent vetenskapliga. Emellertid torde ej så få mindre städer finnas, i hvilka alla de angifna betingelserna kunna uppfyllas, och om så är, kan jag ej finna något skäl, hvarför ej de skulle få komma i åtnjutande af anslag lika väl som de större. Reservanten har föreslagit att den bestämmelsen, att anslaget endast skulle utgå till föreningar i de större städerna, skulle försvinna; och jag kan icke annat än instämma med honom i detta yrkande. Det synes mig äfven som om på landsbygden, der större fabriksorter förefinnas, sådana föreläsningsserier, som de här ifrågavarande, skulle under gynsamma förhållanden kunna åvägbringas, och för dessa skulle sannolikt statsbidrag blifva så mycket mera behöfliga, som efter all anledning kostnaderna för dylika serier blefve jemförelsevis höga, då antagligen föreläsarne finge från annat håll anskaffas. Jag tror således att inga inskränkingar i afseende å platsen böra göras, utan att man helt och hållet bör öfverlemnna åt Kongl. Maj:t att afgöra, hvilka föreningar

Om anslag
till anord-
nande af
föreläsningar
för arbets-
klassen.
(Forts.)

uppfyllt de stadgade villkoren och sålunda böra komma i åtnjutande af anslag. Det synes mig också vara lämpligt att de vilkor, Riksdagen kan vilja bestämma för rättighet att komma i åtnjutande af anslaget, intagas i sjelfva klämman, på sätt reservanten föreslagit.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra ber jag att få tillstyrka bifall till reservationen i alla delar. Jag hyser dervid en enda betänklighet, och den är, att det bland de för åtnjutande af anslaget föreskrifna villkoren heter: "att det understödsbelopp, som må utgifvas till hvarje anstalt, icke må öfverstiga 3,000 kronor." Det utgör föremål för tvifvel hos mig, huru denna bestämmelse rätt skall tolkas. Det heter nemligen, så väl i reservationen som i Stats-Utskottets utlåtande, att till hvarje anstalt eller förening icke får tilldelas större anslagsbelopp än 3,000 kronor för år räknadt. Motionären deremot yttrar, att "för det i hufvudstaden inrättade arbetareinstitutet, hvilket redan anordnat en filial och ytterligare lärer komma att inrätta ännu en sådan och sålunda i sjelfva verket utgör flere undervisningsanstalter, ehuru under samma styrelse, torde alltså staten böra efter ofvannämnda grunder bidraga med åtminstone 5,000 kronor". Nu vill jag fråga, om en filial af en anstalt kan betraktas såsom en särskild anstalt och sålunda komma i åtnjutande af särskildt anslag? Jag hoppas att denna fråga under diskussionen blir besvarad. Stats-Utskottet nämner icke något till upplysning om sin tanke i detta hänseende. Skulle mina betänkligheter icke blifva häfda, ber jag att sedermera få föreslå ett tillägg till 1:sta villkorsmomentet i reservationen. För närvarande inskränker jag mig till att yrka bifall till Herr Nordenfelts reservation.

Herr Jöns Rundbäck: Jag vill börja med att förklara, att jag tackar motionären för hans goda förslag; och jag hoppas, att hans blifvande kommittenter också skulle betyga honom den erkänsla, han förtjenar för det han väckt denna motion. Jag vill också tacka Utskottet för den synnerligen vackra utredning, som Utskottet egnat denna sak, en utredning så mycket mera förtjenstfull, som den till följd deraf, att Utskottets äldre och mera framstående ledamöter icke deltagit i hufvudtitelns behandling, måst verkställas af Utskottets suppleanter. De hafva härigenom visat sig kunna väl fylla sin plats i detta viktiga Utskott.

Jag har likvisst mot detta goda förslag att göra ett par anmärkingar — desamma som några föregående talare gjort. Den ena anmärkningen rör det förhållande, att det endast är de stora städerna, som skulle komma i åtnjutande af ifrågavarande anslag. Det är redan sagdt, att de stora städerna utan tvifvel hafva lättare att erhålla hjälp för detta ändamål än de smärre; och redan hafva, om jag ej misstager mig, flere städer rört på sig i detta hänseende för bildandet af arbetareinstitut. Stockholm har sålunda redan sitt. Detta arbetareinstitut har också fått ett statsanslag af 5,000 kronor, hvilket det nu innehaft i två år. *Hvarifrån* det fått anslaget vet jag icke; men antagligen har det utgått från åttonde hufvudtitelns besparingar. Det förvånar mig, att icke regeringen begärt ordinarie anslag

för Stockholms arbetareinstitut; men det fins väl så tillräckligt med medel på de ifrågavarande besparingarne, att de räcka till både till ett och annat. Säkert är, att om Riksdagen bestämmer, att ett anslag af 15,000 kronor skall gifvas åt de större städerna, så blir det Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Karlskrona eller Gefle — de två sistnämnda hafva nemligen ungefär lika stor folkmängd — som först skulle komma i åtanke; men dernäst komma städer, som ligga de sistnämnda mycket nära, de medelstora, fabriksstäderna Örebro, Eskilstuna, Jönköping, Borås, o. s. v. Derför synes det mig blifva en stor obillighet, om man endast komme att hålla sig till de större städerna. Orsakerna härtill har motionären uppgifvit och de äro redan delvis besvarade, nemligen att det skulle vara svårt att annorstädes än i de större städerna finna lämpliga föreläsarekrafter, och att de smärre städerna icke skulle kunna erbjuda hvarken föreläsare eller åhörare. Ja, det vare deras ensak. Dock tror jag, i likhet med talarren från Grenna, att det icke är så omöjligt för de mindre städerna att skaffa föreläsare, äfven om de icke skulle finnas på platsen utan behöfva anskaffas från annat håll. Det är ju dessutom här icke fråga om rent vetenskapliga föreläsningar, utan om populärt vetenskapliga och föreläsningar i konstens olika arter. Sådana skulle väl kunna hållas litet hvarstädes; jag tror t. ex., att motionären sjelf skulle kunna i Malmö godhetsfullt hålla föreläsningar i vissa ämnen: i statsekonomi, i historia, i filosofi, i kameralistik, etc. etc. Jag vill dessutom påpeka, att dessa institut äro ingenting annat än en efterhärming eller en förbättring af de s. k. bildningscirklarne, hvilka för några årtienden sedan funnos i städerna, äfven i de mindre, och sköttes i allmänhet ganska bra. Märkligt är också att, när fråga var om beviljande af anslag till den qvinliga undervisningen, Utskottet icke föreslog att anslaget skulle komma endast de större städerna till del.

Hvad beträffar det maximibelopp af 3,000 kronor, som motionären föreslagit böra för hvarje särskild anstalt afses, anser jag detta vara alldeles för högt tilltaget. Jag antager nemligen att, åtminstone i de mindre städerna, föreläsningar icke komme att hållas i alla de ämnen, uti hvilka föreläses uti Stockholms arbetareinstitut. Och om föreläsningar hölles fem dagar i veckan, två timmar om dagen — hvilket väl torde vara tillräckligt, då man icke gerna kan under längre tid anlita tankekraften hos de med tolf timmars dagligt arbete ansträngde arbetarne — så skulle, med den beräkning att detta gjorde 40 timmar i månaden och således 320 timmar under åtta månader, samt under antagande att föreläsaren erhöle fem kronor i timmen, — med hvilken ersättning jag tror att mängden t. ex. elementarlärare eller annan bildad person skulle åtnöjas — utgifterna för dessa föreläsningar icke komma att belöpa sig till mer än 1,600 kronor. Kommer dertill, att kommunerna sjelfva finge tillskjuta halfva summan, så behöfde ju statens bidrag icke utgöra mer än 800 kronor. Men, säger man, utom detta fordras äfven medel till bestridande af omkostnaderna för lokal, undervisningsmateriel, belysning m. m. Hvad då först lokalen beträffar, så tager jag för gifvet, att de flesta kommuner komme att kostnadsfritt upplåta sådan. Hvad åter angår under-

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

visningsmaterielen, så torde de slags föreläsningar, hvarom här är fråga, vara af den beskaffenhet, att någon sådan materiel icke erfordras. Dessa föreläsningar äro nemligen af rent teoretisk art och kräfva egentligen hvarken själfstudium eller praktisk undervisning, och derest i vissa ämnen något åskådningmaterial kunde vara af nöden, så finnes alltid, åtminstone i de större städerna, sådant att tillgå i deras muséer och andra samlugar. På grund af hvad jag nu yttrat, anser jag att det ifrågavarande maximibeloppet mycket väl kunde nedsättas till 2,000 kronor, såsom varande för ändamålet fullt tillräckliga, och detta desto mera, som det troligen icke så sällan komme att inträffa, att för saken nitälskande, insigtfulle män vore villige att utan ersättning föreläsa eu eller annan gång.

Behovet af den undervisning, hvarom här är fråga, torde emellertid, såsom motionären äfven påpekat, göra sig gällande lika mycket på landet som i städerna. Exempelvis vill jag blott nämna, hurusom i den trakt, hvarifrån jag är, finnes en stor mängd fabriksarbetare, såsom uti den strax bredvid Göteborg liggande Örgryte församling med omkring 3,000 fabriksarbetare och den icke långt derifrån belägna byn Mölndal med sina 2,000 à 3,000 arbetare. På Hisingsidan finnes äfven omkring 2,000 à 3,000 arbetare. Jag frågar om icke alla dessa människor, samlade, som de äro, på ett område, icke stort större än Norrmalm här i Stockholm, äro lika mycket i behof af andlig spis, som städernas invånare. Att dessa kommuner hafva svårt att själfva tillskjuta medel till bestridande af föreläsares aflönande, är alldeles tydligt, och borde väl derfor äfven de få komma i åtnjutande af en del af statsanslaget.

En annan sak, som jag icke kan gilla, är den i förslaget intagna, från stadgarne för Stockholms arbetareinstitut hemtade bestämmelse, att anstalterna skola stå "utanför alla politiska och religiösa strider och agitationer". Har man då haft någon anledning att befara sådana, eller hafva några dylika rörelser förekommit vid de anstalter som finnas? Nej, detta kan ingen påstå, och jag frågar då om det är riktigt att hysa sådant misstroende till de arbetande klasserna, innan de visat sig förtjenta deraf. Och om dessutom några dylika strider eller agitationer skulle på något ställe förekomma, så lär helt säkert Kongl. Maj:t vidtaga de åtgärder, som häraf kunna påkallas, utan att Riksdagen behöfver blanda sig deri. För öfrigt, hvad fara skulle väl ligga deruti att föreläsningarne erhöles en politisk eller religiös anstrykning? Vi veta ju hurusom politiska och religiösa möten opåtaladt få ega rum här och der, och detta utan all kontroll; huru mycket mindre vådligt vore det väl icke då, om frågor af politisk eller religiös art gjordes till föremål för arbetareinstitutens föreläsningar, hvilka ju alltid komme att stå under en viss kontroll. För öfrigt anser jag, att Andra Kammaren icke bör afgifva något sådant uttalande, åtminstone lära väl icke deri deltaga vissa af dess ledamöter, hvilka, efter hvad känt är, mer än en gång deltagit i arbetareföreningens sammankomster och der hållit föredrag. Hafva dessa föredrag varit konstnärliga, eller hafva de varit politiska? Troligen båda delarne. Jag vet icke, men nog förefaller det, som det vore att

döma sig sjelf, om de nu skulle vara med om denna inskränkning, som Utskottet här föreslagit.

På grund af hvad jag nu tagit mig friheten i korthet anföra anser jag, att klämman bör något ändras och erhålla följande lydelse: "att Riksdagen må ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 20,000 kronor för att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar i rikets städer och på landet, som anordna föreläsningkurser för arbetsklassen, dock med vilkor, att statsunderstödet till hvarje sådan anstalt icke må öfverskrida 2,000 kronor, och att kommunerna eller enskilde åtaga sig att bidraga med minst lika stort belopp som staten, samt att årliga redogörelser öfver dessa anstalters verksamhet till Kongl. Maj:t aflemnas." Jag ber att få fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att jag i detta mitt förslag förvandlat anslaget till förslagsanslag, och då kan man ju gerna stanna vid ett belopp af 15,000 kronor, men man kan äfven gå till 20,000, ja 40,000 kronor, om sådant visar sig behöfligt. För första året torde emellertid 20,000 kronor kunna vara tillräckliga, ty då har man väl ännu icke på så många ställen hunnit sätta saken i gång; men om också dessa 20,000 kronor icke räcka till, så eger då Kongl. Maj:t att anvisa det högre belopp, han kan finna skäligt. Jag har äfven utsträckt rättigheten att få del af anslaget till så väl landet som städerna, och på grund af de beräkningar jag förut gjort angående de sannolika kostnaderna för dylika föreläsningar har jag ansett statsunderstödet icke böra sättas högre än till 2,000 kronor för hvarje anstalt, då ju kommunerna eller enskilde skola tillskjuta lika stort belopp. På det man icke skall behöfva befara några politiska eller religiösa agitationer, har jag föreslagit, att anstalterna skola vara skyldiga att afgifva årliga redogörelser för sin verksamhet, och jag har det förtroende till de personer, som komma att varda utsedde till ledamöter i styrelsen för en dylik anstalt, att om de märka att något slags oskick är på väg att inrota sig hos anstalten, de derom göra anmälan hos Kongl. Maj:t, som då kan indraga anslaget. Men jag vill icke vara med om att på förhand utså något misstroende mot våra arbetare. Helst skulle jag naturligtvis nu vilja yrka direkt bifall till detta mitt förslag, men då redan förut från andra håll ganska grava anmärkningar blifvit rigtade mot Utskottets förslag och jag icke heller tilltror mig att så här på rak arm utarbета ett i formen fulländadt förslag, så tager jag mig friheten yrka, att punkten måtte återremitteras till Utskottet. Väl har jag hört, att Första Kammaren redan fattat sitt beslut, men detta beslut innebär ju också en ändring i Utskottets förslag, och om då frågan ånyo kommer till Utskottet, kan ju Utskottet vidtaga de ändringar, hvartill diskussionen gifvit anledning och då kan Första Kammaren inbjudas att biträda det nya förslaget. Herr Talman! Jag anhåller om punktens återremitterande i den rigtning mitt nyss framlagda förslag innefattar.

Herr Aug. Peterson: Herr Talman! Det var med anledning af den förste talarens yrkande, att anslaget från det af Utskottet föreslagua beloppet 15,000 kronor måtte, på sätt motionären hem-

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

ställt, höjas till 20,000 kronor, som jag begärde ordet. Sedan hafva flere, eller åtminstone en talare instämt i detta yrkande. Anledningen, hvarför Utskottet för närvarande ansett sig kunna stanna vid ett belopp af 15,000 kronor, var emellertid den, att man ansåg att här föreläge endast ett försök i denna väg och att därför en mindre summa ännu så länge kunde vara tillräcklig. Härtill kan äfven den omständigheten, att då Riksdagen förlidit år, likaledes på enskild motionärs framställning, beviljade 15,000 kronor till folkhögskolorna att utdelas såsom understöd till mindre bemedlade ynglingar för att de der kunna blifva satta i tillfälle att åtnjuta undervisning, så vore det i full harmoni dermed, om det nu ifrågavarande anslaget, som skulle komma städernas arbetare till godo, bestämdes till enahanda belopp som det förra, hvilket egentligen vore afsedt för landsbygden. För min del anser jag äfven, att Utskottet häruti handlat rätt, och vill därför yrka bifall till dess förslag.

Här har en talare äfven sagt, att han önskade bifall till 3:dje mom. af Herr Nordenfelts reservation. Jag vet icke om detta vore så rättvist, men om herrarne vilja i stället för "de större städerna" sätta in "de kommuner" så har jag ingenting deremot. Hvad beträffar Herr Axel Keys tvifvelsmål, om det vore meningen, att filialafdelningar af en anstalt, der sådana finnas, hvar för sig kunna få del af anslaget till det högsta belopp, som Utskottet föreslagit, så kan jag upplysa att motionärens mening, efter hvad jag samtalsvis inhemtat, varit sådan.

Beträffande åter Herr J. Rundbäcks anmärkning mot förbudet att bedrifva religiösa eller politiska agitationer, så tror jag icke det vara skäl att taga bort den inskränknigen. Men kanske jag icke är kompetent att resonera om den saken. Jag vill i det fallet hålla mig till hvad Utskottet och motionären föreslagit och yrkar således bifall till Utskottets förslag med den förändring, att i klämman i stället för orden "större städer" sättas orden "de kommuner". Jag anholder hos Herr Talmannen om proposition på detta mitt yrkande.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Behovvet och gagnet af den åtgärd, som jag tillåtit mig att för Riksdagen föreslå, har jag icke hört af någon bestridas; jag har deremot haft den glädjen att se att Utskottet enhälligt erkänt detsamma; likaså har Första Kammaran genom sitt nyss fattade beslut beviljat de för sakens genomförande eller befordrande erforderliga medel. Att gagnet af dessa föreläsningar, om de rätt anordnas, i främsta rummet skall tillkomma arbetarne, eller just dem, för hvilka de äro afsedda, är väl uppenbart; men derutöfver är jag förvissad att gagnet skall sträcka sig; dock tror jag att man ser saken för inskränkt, om man föreställer sig, att detta senare skall stanna blott inom *det* samhälle, der föreläsningarne hållas. Jag är alltså visserligen öfvertygad om, att arbetarne sjelfva hafva direkt gagn af föreläsningarne derigenom, att de vinna en ökad upplysning och kunna hafva nytta häraf i så väl ekonomiskt som moraliskt afseende; men om detta sker, måste det säkerligen äfven blifva till gagn

för samhället i dess helhet och således icke ensamt för de kommuner, der de komma att anordnas.

Att dessa föreläsningar skola vara det enda, som i vår tid i det fallet behöfver göras, är långt ifrån mig att tro. Jag har ock i min motion antydt, att detta vore blott *ett* af de medel, som vi få lof att tänka på i en tid, då man öfverallt annorstädes gör åtskilligt för den arbetande klassen; jag har der påpekat, att både kommunerna och enskilde må vara betänkta på att vidtaga äfven andra åtgärder, och att här är ett stort fält för människovännen att göra nytta. I fråga om dessa föreläsningar har jag trott, att om staten beviljar ett anslag för ändamålet, omkring hvilket man kan så att säga samlas, så vinner man hvad man hufvudsakligen med anslaget velat åsyfta, nemligen både att gifva uppslag till och understödja enskild sträfvan i detta fall.

Nu har man trott, att det skulle kunna gå temligen lätt för sig att anordna dylika föreläsningkurser. I afseende på föreläsningmetoden såsom undervisningsmetod, så har jag derom någon, om ock ringa, kännedom. Om föreläsningarne skola medföra den nytta, som med desamma åsyftas, så måste föreläsarne omsorgsfullt bereda sig till dem och icke blott sitta t. ex. och läsa innantill ur en bok. De måste omfatta en fortgående serie i samma ämne och de böra vara afpassade efter den publik, för hvilken de hållas; men detta är icke så lätt att åstadkomma och fordrar för öfrigt mycket arbete. Det är således icke lätt att hvar som helst åstadkomma dylika föreläsningar i olika ämnen. Min öfvertygelse är dessutom, att behofvet af dem är störst i de större städerna. Och hvarför? Jo, der finnes hopad en större massa arbetare än på andra platser, en stor mängd ogifta personer, som äro lemnade åt sig sjelfva, utan eget hem, och hvilka icke omhändertagas af husbönder eller af enskilde, såsom fallet är åtminstone något mera i mindre samhällen. Detta är skälet, hvarför åtminstone till en början och främst från statens sida dylika föreläsningar böra uppmuntras i de större städerna. Ett annat skäl, hvarför jag gjorde denna begränsning — och jag tror att herrarne skola medgifva riktigheten häraf — är att, om jag i min motion icke gjort en sådan begränsning, så hade utan tvifvel första svaret blifvit, att under sådant förhållande skulle icke heller någon gräns för det anslag, som behöfdes, gifvas; och jag befarade, att det intryck, som motionen under denna obegränsade form kommit att göra, skulle blifva alltför öfverväldigande, och att derigenom hela saken skulle gjorts om intet. Jag vill icke bestrida, att föreläsningar äfven i mindre städer eller på ett eller annat ställe i landsorten, t. ex. i större fabriksdistrikt, såsom talaren på göteborgs- och bohuslänsbanken framhöll, möjligen äfven skulle kunna anordnas, och jag skall således långt ifrån hafva något emot att taga bort uttrycket »i de större städerna»; men jag betviffar att det går så lätt som många tänker sig, så vida man nemligen vill åstadkomma verkligt gedigna föreläsningar. Om t. ex. en person slår sig på att hålla föreläsningar för att på dem skaffa sig en biförtjenst utan att hafva hvarken tillräckliga kunskaper eller tid, och inrättar dessa föreläsningar utan det rätta målet för ögonen, så skall arbetaren snart finna dessa föreläsningar mer eller mindre

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

underhålliga och att de icke hänga väl tillhoppa. Han går då otillfredsstäld från dem; och då komma de ock snart nog att upphöra, ty den kommun, der sådant händer, lär der icke heller befinnas villig att lemna det bidrag, som skulle vara villkoret för statsbidrags erhållande. Enligt mitt förslag skulle nemligen ett bland villkoren för att en kommun skulle komma i åtnjutande af de ifrågasatta föreläsningarnes fördelar, vara att kommunen skulle bidraga med halfva kostnadsbeloppet, detta vilkor har jag för min del ansett vara riktigt och mest betryggande för att det åsyftade ändamålet skall vinnas. Härmed vill jag alldeles icke hafva förnekadt, att äfven *tillfälliga* föreläsningar i ett eller annat speciellt ämne, en eller annan lefnadsteckning och dylikt, kunna vara både nyttiga och förädlande. Men det är icke sådana föreläsningar, som jag med min motion afsett, utan det är för fullständiga föreläsningkurser i hvarje af några nyttiga och lämpliga ämnen, som jag begärt ifrågavarande understöd; och då sådana föreläsningar icke äro så lätta att åstadkomma, aflöpa de icke heller för så billigt pris, som man föreställer sig. Jag kan t. ex. icke heller instämma med talaren på göteborgs- och bohuslänsbänken i hans påstående, att någon särskild undervisningsmateriel icke vore behöflig för dessa föreläsningar. Hvar och en, som har någon erfarenhet i dylika saker, vet väl att för att dessa föreläsningar skola göras fruktbärande behöfves, åtminstone i vissa ämnen, en ganska betydlig undervisningsmateriel, för att åhöraren bättre skall kunna göra sig till godo hvad som föreläses, och detta medför helt naturligt dryga kostnader.

Jag har i min motion såsom vilkor för åtnjutande af det statsbidrag, jag ifrågasatt, föreslagit, att kommuner och enskilde tillskjuta minst lika stort belopp som staten, att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare, att föreläsningarne ordnas regelbundet visst antal timmar i veckan under 5-8 månader och i väl ordnade undervisningskurser, samt att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för undervisningen lämpliga lärarkrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel. Utskottet har till dessa vilkor, som i allo af Utskottet godkänts, lagt ännu ett, eller att politiska och religiösa strider och agitationer icke skulle vid dessa föreläsningar få ega rum. Jag har för min del icke velat vidröra detta vilkor, och jag är icke heller synnerligen rädd för att dylika agitationer skulle komma att bedrifvas i dessa anstalter. Jag skall dock alldeles icke motsätta mig detta vilkor, ty det kan ju möjligen hafva nytta med sig. Deremot kan jag icke gilla talarens på göteborgs- och bohuslänsbänken yttrande, att det vore bättre att dylika agitationer bedrefves inom församlingssalen än utom densamma; det senare kunna vi naturligtvis icke på detta sätt förhindra, så länge vi hafva den församlingsfrihet, hvilken jag hoppas att vi fortfarande må göra oss värdige att få bibehålla. Om staten imellertid understödjer dylika anstalter, så kan staten med skäl göra anspråk på, att der icke bedrifves sådant, som går ut på att nedrifva stat och kyrka. Detta vilkor hade jag icke ansett behöfva utsättas, ehuru jag, som sagdt, icke skall motsätta mig att det ingår i beslutet.

Jag har tillika föreslagit, att årsredogörelser skulle ega rum. Ehuru visserligen icke allt som är tryckt är sant, så är det dock naturligt, att dessa redogörelser icke gerna kunna komma att innehålla annat, än hvad som är med sanna förhållandet öfverensstämmande, eftersom de skola kontrolleras af kommunerna och dem, som med dessa föreläsningar hafva att skaffa och som äro för desamma gagnande verksamhet intresserade; och jag tror, att just deri ligger den kontroll och ledning, som egentligen behöfves.

Nu har Första Kammaren på grund af herr Nordenfelts reservation beslutit, att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig alla de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t prövas nödiga eller lämpliga. Detta vilkor önskar jag, för min del, att Kammaren icke skall godkänna; ty jag befarar att då kommer att besannas den satsen, att bokstafven dödar men anden gör lefvande. Jag är i all lagstiftning en vän af sådan frihet, som föder intresse, som skapar karakterer, som ingifver känsla af ansvar; men raka motsatsen framkallas ofta genom tvång och onödiga förbud, de föda trots och begär att eludera gifna föreskrifter. Jag vill derfor icke att från Riksdagens sida något så strängt uttalande skall ega rum till regeringen angående dylik kontroll; den kontroll, som behöfves, som gagnar, den utöfvas bäst af de kommuner eller enskilda personer, som erhålla understödet i fråga, och en kontroll, som kan döda och förstöra i stället för att lifva och uppuntra, vill jag icke vara med om.

En talare på blekingsbänken har uppställt det ändringsförslag beträffande klämman, att orden "de större städerna" skulle utgå och i stället insättas ordet "kommuner". Jag har redan sagt skälet, hvarför jag användt uttrycket "de större städerna". Jag har äfven sagt, att jag icke vill lägga hinder emot att föreläsningarne utsträckas äfven till andra orter, der sådana kunna inrättas. Men jag anser det vara olämpligt att insätta ordet "kommuner", enär understödet ju skulle lemnas åt de föreningar eller anstalter som anordna föreläsningarne; inskjuter man då "de kommuner", så blifver meningen oriktig, hvidan Herr August Petersons förslag torde böra förfalla. Herr Hedin föreslog, att man skulle använda orden "mindre städer" i stället för "större städer". Han likasom många andra talare hafva påpekat svårigheten att bestämma gränsen mellan hvad som skulle förstås med *större städer*; men huru vill då Herr Hedin, som anser att det skulle vålla så stor svårighet för regeringen att veta hvilka som äro *större städer*, bestämma gränsen för de *mindre*. Alla dessa anmärkningar likna för öfrigt mycket onödiga bekymmer. Om någon förändring skulle vidtagas, vore det således den, att taga bort orden "de större städerna". Rätt till statsbidraget skulle då tillkomma alla kommuner både i stad och land, der dylika föreläsningar vore anordnade.

Att herr Hedin i denna diskussion skulle behöfva inröra frågan om grundskatter och om odlingsfond hade jag verkligen icke väntat af en representant, som jag trodde vara en varm vän af förslaget, om man får döma af hans eget arbete för saken inom Stockholm.

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Om anslag
till anord-
nande af
föreläsningar
för arbets-
klassen.
(Forts.)

Jag tycker att det aldrig kan gagna en sak, som man vill understödja, att inblanda sådant, som alldeles icke kan höra dit.

I anledning af Herr A. Keys fråga, huru det skulle gå i Stockholm, der af en förening undervisning är anordnad på tre ställen, får jag för min del förklara, att jag icke kan tro att det skulle finnas något hinder för, att hvarje af dessa anstalter skulle få samma rätt till statsunderstödet som en förening, hvilken har inrättat blott en sådan anstalt.

Talaren på göteborgs- och bohuslänsbanken Herr Jöns Rundbäck uttalade den förväntningen, att mina blifvande kommittenter skola blifva tacksamma för det förslag, jag här framlagt, därför att det skulle komma till gagn för städerna och särskildt de större städerna. Jag har redan tillåtit mig påpeka, att jag ser saken ur vidsträcktare synpunkt med afseende på det allmänt nyttiga deruti, men jag ber emellertid att få lugna Herr Jöns Rundbäck med den upplysningen, att jag, äfven om sådant erbjödes mig, hvilket jag icke tror, icke kommer att beklåda någon representantplats för stad i denna Kammare. Jag har väl icke anledning tro, att Kammaren bekymrar sig så mycket derom, men mången skulle kanske anse mig dertill mycket ovärdig, och sjelf vet jag med mig, att det icke kommer att ske.

Jag observerade äfven Herr Jöns Rundbäcks funderingar om min förmåga såsom föreläsare. Jag skall helt och hållet lemna å sido dessa små personliga kitsligheter; annars kunde jag mycket väl säga om den talaren, att han lika väl kan uppträda som föreläsare i Örgryte församling, om hvilken han sjelf talade, som jag i Malmö.

Han sade äfven, att anslaget icke behöfde tagas till så stort. Jag har påpekat, huru jag tänkt mig att anslaget skulle komma till användning, och tror icke att det ifrågasatta beloppet bör sättas lägre till hvarje anstalt, än jag föreslagit. Men för öfrigt har ju Utskottet lika som jag föreslagit, att understödsbeloppet för hvarje anstalt skulle utgöra *högst* 3,000 kronor, och jag inser således ej hvad som hindrar att staten och kommunen kunna gifva mindre anslagsbelopp. Jag anhåller således, att äfven i denna del någon förändring icke må ega rum.

Att återremittera ärendet till Stats-Utskottet kan, såsom hvarje Kammarens ledamot vet, icke föranleda annan åtgärd, än att Kammaren anmodas fatta sitt beslut, ty förr än hvarje Kammare fattat beslut i frågan, kan icke någon sammanjemkning hos Utskottet ega rum.

Jag har med mitt förslag icke åsyftat annat än allmänt väl; och jag är öfvertygad att, när frågan kommer in på rätt väg, den ock skall leda till ett godt mål. Jag anhåller således på det varmaste om Kammarens bifall till Utskottets förslag allenast med den förändring, att beloppet sättes till 20,000 kronor, och att orden »i de större städerna» borttagas.

Herrar C. A. Andersson från Malmö, Sam. Johnson, Borg, Ola Månsson, Otterborg och Beijer instämde i Herr Ola Anderssons anförande.

Herr Sven Andreasson: Jag ber att först få erinra, hvad som ock står antecknadt i betänkandet, eller att jag icke inom Utskottet deltagit i denna frågas behandling.

Då jag begärde ordet, hade ännu icke någon yrkat, att landskommunerna skulle komma i åtnjutande af ifrågavarande anslag. Jag vill visst icke bestrida nyttan och behofvet af detta anslags beviljande, men jag tror att det vore mindre välbetänkt att fatta beslut i det syfte motionären och Utskottet föreslagit, eller så att endast de större städerna skulle komma i åtnjutande deraf. De skäl, motionären anfört mot att de mindre städerna skulle komma i åtnjutande af delaktighet i anslaget, anser jag icke hållbara. Man har sagt, att det skulle vara svårighet att i dessa städer anskaffa föreläsare, och att åhörarnes antal skulle blifva så ringa, att det ej skulle motsvara kostnaden. Jag förstår icke hvad man menar med detta senare uttryck, ty äfven om åhörarnes antal är mindre, är väl kostnaden, som nedlägges, ingalunda förspild. Hvad i öfrigt denna kostnad beträffar, får jag säga, att de stora städerna lära väl bättre vara i tillfälle att bekosta dylika föreläsningar, än de mindre och fattigare samhällena, som dock kunna deraf vara i behof. På landsbygden finnas äfven många ställen, der fabriker och andra industriella anläggningar finnas och hvarest en mängd arbetare äro sammanförde, och om nu företåndaren för ett större arbetsföretag eller en enskild fabriksidkare eller bolag ville tillsläppa hälften, bör väl icke något hinder finnas, att äfven en sådan landsbygd må komma i åtnjutande af ett statsanslag. Jag tror ett, om maximibeloppet för hvarje understöd nedsattes till 2,000 kronor, flere skulle kunna komma i åtnjutande af anslaget, hvaremot det nu sannolikt endast skulle räcka till de större städerna, som redan för ändamålet gjort uppoffringar. Ehuru jag således tror, att anslaget af 15,000 kronor skall visa sig otillräckligt, så att de mindre städerna och landsbygden icke deraf skulle få någon nytta, om de större städerna kunde få 3,000 kronor, vill jag dock icke föreslå någon ökning i siffran, då ju nu blott är fråga om ett försök i den angifna riktningen.

Hvad Utskottets utlåtande beträffar, är jag, som sagdt, icke tillfredsstäld med de anordningar, Utskottet föreslagit. Utskottet säger här: "Då organisationen af arbetareinstitutet i Stockholm kan komma att i hufvudsakliga delar tjena till förebild för de liknande anstalter, som i andra städer i riket kunna varda upprättade, har Utskottet ansett sig böra här redogöra för de viktigaste bestämmelserna i de för arbetareinstitutet gällande stadgar." Hvad först beträffar detta instituts ändamål, heter det i första punkten: "Arbetareinstitutets ändamål är att åt alla, så väl qvinnor som män, hvilka under uppväxtåren ej fått egna sig åt högre studier, meddela en populärt vetenskaplig bildning samt bereda tillfälle till förädlade nöjen af konstnärlig art." Men det lärer väl icke vara meningen att hindra hvilken som helst, som det önskar, att åhöra föreläsningarne, äfven om han studerat, så att föreskriften om att endast de, som ej fått egna sig åt högre studier, skulle få tillträde till institutet, torde vara obehöflig, och hvad menar man med förädlade nöjen af konstnärlig art? Sedermera står det:

Om förslag
till anord-
nande af
föreläsningar
för arbets-
klassen.
(Forts.)

”Institutet skall stå *utanför alla politiska, religiösa strider och agitationer*; det skall ej föranstalta om några möten eller petitioner, som gälla dagens politiska frågor, liksom ock dessa ej skola direkt blifva föremål för institutets föreläsningar“. Ja, den saken kan blifva ganska svår att pröfva. Jag tror också att uttrycken äro lyckligare valda i reservantens förslag än i Stats-Utskottets, ty der äro de, efter min uppfattning, mycket sväfvande och besynnerliga. Så säges det slutligen: ”I öfrigt har Utskottet icke haft annan anmärkning mot förslaget, än att till de af motionären uppgifna villkoren för understöds erhållande af statsmedel torde böra läggas samma ovilkorliga förbehåll om underlåtande af agitationer i ofvan antydda riktningar, som gäller för arbetareinstitutet i Stockholm.“ Då man icke kunnat åstadkomma några bestämdare föreskrifter, skulle jag verkligen kunnat vara med om att återremittera punkten, men som Första Kammaren redan fattat beslut i ämnet, tror jag, i likhet med motionären, att det torde blifva svårt att få någon ändring härutinnan denna gång och anser således det ej vara skäl att återremittera ärendet. Man kan ej finna på hvilket sätt dessa bestämmelser på förhand skola kunna uppställas, och jag skulle således vilja vara med om att tillåta Kongl. Maj:t att gifva närmare bestämmelser i detta afseende, och att man ströke hela denna del, som jag anser vara öfverflödig.

Emellertid har jag intet vidare yrkande att framställa än på bifall till Utskottets förslag om anslag af 15,000 kronor, att orden *större städer* utgå, samt att siffran 3,000 nedsattes till 2,000; hvarpå jag vördsamt anhåller om proposition.

Häruti förenade sig Herr *Sandberg*.

Herr Sven Nilsson: Anledningen, hvarför Stats-Utskottet föreslagit nedsättning i det belopp motionären ifrågasatt, är helt naturligt den, att anslaget för denna gång ej skulle komma att gälla för mer än ett år, och då man väl icke kan antaga, att det gerna är möjligt att under det första året mer än fem stycken sådana anstalter skola komma att inrättas, förestälde sig Stats-Utskottet att siffran 15,000 skulle vara tillräcklig. Om deremot flere samhällen skulle anmäla sig att få del af anslaget och det då icke skulle räcka till, så kan det väl icke vara någon våda i att de få vänta ett år, då det ju står i Riksdagens skön att sedermera höja anslaget till det belopp, som Riksdagen kan anse vara lämpligt. Det ligger således enligt min och Stats-Utskottets uppfattning icke någon fara i att begränsa anslaget till 15,000 kronor, ty jag är fullkomligt förvissad derom att, i betraktande af den garanti och de uppoffringar, som samhällena sjelfva få ikläda sig, det ej skall blifva så lätt som man föreställer sig att få sådana anstalter i gång. Jag tror således, att Stats-Utskottet från sin sida haft fullt skäl för det förslag, som det framlagt, nemligen att nedsätta anslaget till 15,000 kronor.

I afseende på det förslag, som blifvit framställt både af motionären och Stats-Utskottet, att nemligen detta anslag endast skulle komma de större städerna till del, så pågick om den saken inom Ut-

skottet en ganska lång och vidlyftig öfverläggning, och det anställdes till och med deröfver votering, men beslutet blef det som Kammaren ser. Då vi, som yrkade på att få detta anslag utsträckt äfven till de mindre kommunerna, icke reserverat oss, har detta sin grund deri, att vi ansågo att man i en sådan fråga som denna ej borde skilja sig från Första Kammaren. Min öfvertygelse är ock, att det är af ingen väsentlig betydelse, vare sig man skrifer såsom Stats-Utskottet skrivit eller stryker ut orden: i de större städerna, emedan jag är förvissad om, att det under det första året endast kan blifva fråga om de större och folkrikare kommunerna. Men om det sedan skulle visa sig, att äfven de mindre kommunerna skulle vilja bilda sådana anstalter som de här ifrågasatta, så är ju Riksdagen i tillfälle att ett kommande år lemna derfor erforderligt understöd. Det förefaller mig således som om ingenting blefve förloradt genom att antaga förslaget sådant det föreligger, men jag medgifver att det i princip är origtigt, ty det kan lika väl som större städer äfven finnas mindre städer, der ansträngningar för sådana anstalters inrättande kunna göras, der behovet deraf är erkänt och der man äfven kan åstadkomma sådana anstalter. Detta skulle till och med kunna låta sig göra i de orter på landsbygden, der en större arbetarebefolkning är boende. Jag skall derfor icke motsätta mig det yrkande motionären nu framställt om borttagande af orden "i de större städerna", i synnerhet som Första Kammaren läser godkänt förslaget med en sådan ändring, men jag vidhåller Utskottets förslag, att beloppet bestämmes till 15,000 kronor, emedan jag anser denna summa för närvarande tillräcklig. Jag förstår icke hvartill en återremiss till Utskottet skulle tjena, sedan Första Kammaren fattat sitt beslut. Resultatet af en återremiss blefve naturligtvis endast det, att Utskottet skulle komma in med en anhållan, att Kammaren måtte fatta beslut i frågan, ty någon sammanjemkning kan ju icke komma i fråga förr än Andra Kammaren fattat sitt beslut. Jag anhåller således att Kammaren icke måtte vidtaga den åtgärden att återremittera frågan. Nu har man också yrkat bifall till reservantens förslag, hvilket icke allenast i afseende på summan skiljer sig från Utskottets förslag, utan derjemte innehåller ett tillägg, hvarpå motionären också fäst uppmärksamhet och som jag för min del icke vill bifalla. Detta tillägg är af följande lydelse: "att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig alla de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvas nödiga eller lämpliga". Jag föreställer mig att det vore bäst, om dessa läroanstalter åtminstone i början af sin verksamhet finge röra sig så fritt som möjligt. Jag minnes mycket väl, hur man arbetade för att uppställa samma vilkor och förbehåll då det var fråga om att inrätta våra nuvarande folkhögskolor och för dem begärde anslag, och hur man förespådde de svåraste vådor af dessa skolors verksamhet, om icke stränga kontroller föreskrefves för dem. Men ännu har Kongl. Maj:t dock icke behöft göra några restriktioner här vid lag, och jag tror icke att någon kan påstå annat, än att dessa skolor skötts med den största omsorg och till allmän belåtenhet. Också hafva de varit till den största nytta för de landsorter, dit de blifvit förlagda. Jag

Om förslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Om anslag
till anord-
nande af
föreläsningar
för arbet-
klassen.
(Forts.)

tror att så äfven skall blifva förhållandet med nu ifrågavarande läroanstalter, om de få utveckla sig fritt och sjelfständigt, utan allt för stort inflytande från statsmakternas sida. Min åsigt är, att de i det närmaste komma att motsvara folkhögskolorna på landet, ja kanske blifva i ännu högre grad gagnande. Behovet af sådana anstalter måste nemligen vara ännu större i städerna, der det finnes ett stort antal arbetare, hvilka naturligtvis icke kunna öfvergifva sitt arbete för att under någon längre tid besöka folkhögskolorna, utan äro inskränkta till de tillfälliga föreläsningar, hvilka då och då anordnas i städerna. Det är detta länge kända behof bland de arbetande klasserna, som Riksdagen har att tillfredsställa.

Jag skall således för min del icke hålla på Utskottets förslag sådant det föreligger, beträffande de större städerna, men i afseende på vilkoren kan jag icke förena mig med Första Kammaren, då jag anser det tillägg, som blifvit gjordt, vara af beskaffenhet att kunna hindra den ifrågasatta undervisningens fria utveckling, och således kan skada saken, och då jag förnimmer att opinionen i denna Kammare är för att äfven de mindre städerna och landsbygden må kunna blifva delaktiga af anslaget, så vill jag icke sätta mig deremot, utan förenar mig i det yrkande, som Herr Ola Andersson framställt, men med den förändring, att beloppet bestämes till 15,000 kronor.

Herr Wieselgren: Det har här uppstått strid om, huruvida ifrågavarande anslag bör tillgodokomma "de större" städerna, och man har till och med yrkat på att rent af utesluta dem från all slags anpart deri och bestämma detsamma endast för "de mindre" städerna. För min del tror jag, att, för så vidt man skänker någon uppmärksamhet åt och lägger någon vikt vid det af Utskottet anförda skälet för anslagets beviljande, man skall finna, att det särskildt talar till förmån för att arbetareinstitut i de större städerna böra komma i delaktighet af anslaget. Utskottet yttrar nemligen bland annat, att "det är för staten angeläget, att den må ega en möjlighet att, jemte det anstalterna få fritt utveckla sig till uppfyllande af deras egentliga ändamål, kunna öfva nödig kontroll och tillsyn deröfver, att hufvudändamålet icke skjutes åt sidan för främmande syften, särskildt icke för bedrifvande i någon form af politiska och religiösa agitationer". Behöfver staten verkligen utöfva någon kontroll i det afseendet, så skulle jag tro, att det just är öfver "anstalterna" i de större städerna. Att sådana agitationer skulle förekomma i de mindre städerna, anser jag åtminstone mindre troligt; och för denna min åsigt torde jag hafva någon grund i den erfarenhet, som man i dylika fall hittills kunnat förvärfa. Det är också klart, att det politiska intresset är mera verkamt och rörligt i de större städerna än i de mindre och att det derfor lättare skall söka sig samlingspunkter i de förras anstalter af ifrågavarande slag, för så vidt det eljest kan anses vara någon fara för att så skall blifva förhållandet.

Jag tror i likhet med en föregående talare, att man gör sig allt för lättvindiga förhoppningar om att, snart sagdt, hvar som helst kunna åstadkomma af förslaget afsedda föreläsningsskurser — jag lägger

särskild tonvigt på de tveune sista stafvelserna. Det skulle vara att alldeles förrycka syftet med motionen, om man, för att erhålla understöd af det ifrågasatta statsanslaget, ansåge sig hafva gjort nog med att vidtala en eller annan välvillig person att vid ett eller annat tillfälle hålla föredrag i det eller det ämnet för ett för blott det enstaka tillfället tillhopakommet auditorium. Detta är icke meningen; motionären talar om *föreläsningskurser*, och det ställer genast frågan på en annan bas och gör saken vida svårare att realisera, än om blott spridda föreläsningar afsåges. Jag har ingenting emot att orden: "i de större städerna" utgå. Jag är fullt viss derpå, att det ändå i sjelfva verket varder så, som motionären föreslagit, ty blott i de större städerna torde vare sig föreläsare eller kurslärjungar stå att erhålla. Men skulle något undantag från denna regel förekomma, skulle man i någon mindre stad inse behovet af att sådana undervisningsanstalter inrättas, och därför också underkasta sig nödiga uppoffningar för vinnande af ändamålet, så är jag den förste att erkänna, det just der företrädesvis må vara på sin plats att använda anslaget.

Man har äfven fäst uppmärksamheten på olämpligheten af sista punkten i reservantens förslag till beslut. Det föreföll mig nästan litet oväntadt, att den ärade motionären, som, efter den uppfattning jag har om situationen, företrädesvis är en regeringens man, skulle vilja påstå, att rätten i Kongl. Maj:ts hand att bestämma villkoren för och utöfva kontroll öfver dessa anstalter vore, såsom hans ord föllo, att "lägga en dödande hand på dessa gryende plantor." Då lät det på helt annat sätt, när en ärad talare på östgötabänken vid något tillfälle i fjor med emfasis talade om, att vi ju nu egde "en *sådan* regering och ett *sådant* Stats-Utskott."

För min del vill jag icke vara med om att pruta ner summan. Jag anser detta icke vara lämpligt; vi hafva god råd att gifva de föreslagna 20,000 kronorna till ett så godt ändamål som det här är i fråga. Icke heller hyser jag någon farhåga för följderna af ett bifall till reservantens förslag i öfrigt; äfven om vi besluta, att Kongl. Maj:tt får fastställa villkoren för anslags erhållande, tror jag dock icke att vi dermed lagt arbetareinstituten under någon dödande hand — jag må i detta fall vara mera lojal än motionären. Men för att undvika alltför splittrade meningar skall jag dock helt instämna i hans förslag. Säkerligen skola ifrågavarande anstalter visa sig ega allt för mycket förstånd för att slå in på sådana afvägar, som man här befarat; gjorde de det, skulle de ju alldeles tydligt motarbeta sitt eget syfte, och jag hyser icke den minsta farhåga för, att något sådant skall ifrågakomma. På grund af hvad jag sålunda anført, anser jag mig förhindrad att biträda det förslag, hvartill motionären anhållit om Kammarens bifall.

Herr von der Lancken: Äfven jag är motionären tacksam för det han väckt denna fråga på tal, så mycket mera, som jag nästan fruktade, att vårt långvariga sysslande med löneregleringar och grundskatteafskrifningar kommit oss att glömma, att i landet finnas andra intressen än att afskrifva grundskatter och reglera löner samt andra

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Om anslag
till anord-
nande af
föreläsningar
för arbets-
klassen.
(Forts.)

invånare än hemmansegare och embetsmän. Den som litet följt med rörelserna i utlandet och sett hvilka bemödanden der göras för att på lagstiftningens väg söka reglera den svårlösta arbetarefrågan, huru hela den moderna lagstiftningen i viss mån tager färg af bekymren för densamma, den, som känner, hvilka halft vansinniga lösningar, man sökt gifva åt henne, kan icke vara motionären annat än tacksam, för att han bragt detta ämne på tal, på det att, då denna rörelse en gång kommer till oss, i akut form, vi må vara beredda att möta den. För mig finnes endast *en* lösning af densamma, en allt mera sig utbredande demokratisk anda, som inser, att icke rang, icke makt, icke förmögenhet, icke embetsmannaställning, utan det ärliga och pligtrogna arbetet, på hvilken plats inom samhället man än må stå, är hvad som konstituerar människovärdet och gradationerna i detsamma, en alltjemt stigande insigt derom, att det är det enskilda initiativet, som skapar samhällets lycka, och att alla konstlade lösningar från statens sida äro förderfliga icke minst för arbetarne sjelfva. Det är till utbredande af denna anda, denna insigt, som ifrågavarande föreläsningar efter min tanke skola kraftigt bidraga, och det är därför jag af fullaste hjerta gifver mitt bifall till det af motionären väckta förslag.

Beträffande formen för Riksdagens skrifvelse står jag väsentligen på samma ståndpunkt som Professor Key. Jag har ännu ett skäl därför, då det förefaller mig som om Utskottets kläm lede af en viss otydlighet. Der står: "att Riksdagen må ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett extra anslag af 15,000 kronor för att under förutsättning att de vilkor, här ofvan omförmälts, varda iakttagna, användas" etc. Nu vet jag mycket väl, att motionären uppställt vissa vilkor, och att Utskottet i sista punkten af motiveringen tillägger ett nytt sådant. Men man finner i betänkandet äfven åtskilliga andra vilkor omuämnda, och det förefaller mig därför som om man åtminstone vid ett hastigare genomläsande af klämman kunde stanna i tvifvelsmål, hvilka vilkor det är som Utskottet vill ställa för beviljande af detta anslag. I hvarje fall hade utan tvifvel varit försigtigast, om Stats-Utskottet bestämdt formulerat de vilkor, det för sin del velat göra gällande.

Jag ber att få förena mig med Professor Key i hans yrkande.

Herr Liss Olof Larsson: Den förda diskussionen och de många olika yrkanden, som derunder blifvit framställda, visa att man i denna sak väl vill göra något, men man famlar i ovisshet om hvad man bör göra. Behovvet förefinnes, derom synes man vara ense, men man vet icke, huru det skall tillfredsställas.

Jag har emot så väl motionärens som Utskottets förslag först och främst att göra den anmärkning, att jag anser att orden "de stora städerna" böra strykas. Mig förefaller det nemligen alldeles orimligt att det anslag, hvarom här är fråga, endast skulle komma de större städerna till godo. Vida rimligare vore det då att bestämman, att de *mindre städerna* skulle bekomma del af detta anslag, ty i de större städerna kunna föreläsningar för arbetarne lättare anordnas utan bidrag af statsmedel än i de mindre. De mindre stä-

derna och äfven landsbygden borde väl därför vara fullt lika berättigade till understöd af detta anslag som de större städerna. I de större städerna, uti hvilka det rikare folket vanligtvis bor, finnas många tillfällen för arbetarne att inhemta kunskaper, men hvilka tillfällen äro långt mindre till finnandes i de mindre städerna och på landsbygden. Nu har visserligen motionären sjelf föreslagit, att orden "de större städerna" skulle utgå, men, om man också på detta sätt förändrar förslaget, möter man den oegentligheten, att man i förslaget bestämmer, att det ovilkorligen skall vara anstalter eller föreningar, som skola anordna dessa föreläsningar, för så vidt understöd skall erhållas. Om en kommun sålunda, som inser nyttan och behovet af dylika föreläsningar, anordnar sådana, kan den med denna bestämmelse dock icke erhålla understöd af ifrågavarande anslag — föreläsningarne må vara aldrig så ypperliga — ty en kommun kan ju icke benämnas vare sig anstalt eller förening. Mig förefaller det likväl såsom om, i händelse en kommun anordnar dessa föreläsningar, staten skulle ega större garanti emot missbruk af dem, än om en anstalt eller förening anordnat föreläsningarne.

Vidare heter det i tredje momentet af motionärens förslag: "att föreläsningarne skola ordnas regelbundet visst antal timmar i veckan under 5—8 månader". Jag inser för min del alls icke nödvändigheten af att på förhand meddela dessa föreskrifter. Uttrycket "vissa timmar i veckan" är väl sväfvande, och timmarnes antal blefve naturligtvis beroende på pröfning i hvarje särskildt fall. Men den ovilkorliga bestämmelsen om föreläsningarnes hållande under 5—8 månader kan jag alldeles icke godkänna. Jag föreställer mig till exempel att om på landet, der större sågverk eller andra industriella anläggningar äro belägna och der arbetarnes antal på en ringa areal ofta uppgår icke blott till hundratal utan till tusental, anläggningarnes egare eller vederbörande kommuner vilja anordna föreläsningar för arbetarne under en viss tid af året och för sådant ändamål tillkalla en skicklig person för föreläsningars hållande, på det att äfven arbetarne på en sådan ort må komma i åtnjutande af kunskapens välsignelser, men hvarken tiden eller omständigheterna i öfrigt medgifva föreläsningarnes fortsättning under fem till åtta månader, hvarje utväg att erhålla understöd af statsmedel skulle med denna bestämmelse vara totalt afstängd. På landsbygden åtminstone föreställer jag mig att en skicklig folkskolelärare, som derom anmodades, skulle kunna inom omfånget af sina kunskapsämnen och med fäst afseende på ståndpunkten hos den åhörarekrets, till hvars upplysning han skulle verka, hålla föreläsningar af stor nytta för ortens befolkning. Det förefaller mig sålunda icke nödigt eller lämpligt, att Riksdagen på förband bestämmer, huru många timmar eller månader föreläsningarne skola pågå, utan torde det kunna öfverlemnas till Kongl. Maj:t att i hvarje särskildt fall pröfva, om ansökningen om understöd af ifrågavarande anslag är förtjent af bifall. Det kan ju nemligen icke förnekas, att en föreläsare kan vara så skicklig, att han på till exempel tre månader meddelar sina åhörare lika mycken kunskap som en annan på 5 månader eller längre tid.

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Derjemte tror jag, att när man nu första gången slår in på denna bana, att lemna understöd till föreläsningars hållande för arbetarne — en väg som, i den mån den visar sig nyttig och välgörande, säkerligen skall med ökade anslag af Riksdagen fortsättas — man icke bör bestämma en sådan kostnadernas fördelning, att anstalten, föreningen eller kommunen, som anordnade föreläsningarna, skulle kunna erhålla statsbidrag af ända till hälften af kostnaden för föreläsningarnes hållande. Tvärt om föreställer jag mig, att när man, såsom nu är fallet, är synnerligen oviss om bästa sättet att ordna denna sak, man borde ställa större anspråk på de enskildes eller kommunernas oförevillighet än på statens. Till en början kunde man ju bestämma att den enskilda anstalten, föreningen eller kommunen skulle bidraga med till exempel dubbla beloppet emot staten. Det lider i alla fall intet tvifvel att, sedan Kongl. Maj:t och Riksdagen fått erfarenhet, huruvida större anslag behöfves, icke Riksdagen vill vara med om att öka anslaget till och med öfver hälften af kostnaden. Men innan man vunnit en sådan erfarenhet och fått se hvilka vilkor bestämmas, tror jag det är bäst att icke gifva så mycket som nu är föreslaget. Dessutom förefaller det mig oklokt att ingå i så många detaljer, som här föreslagits, utan man borde i detta fall kunna med förtroende vända sig till regeringen och låta denna bestämma vilkoren för åtnjutande af detta anslag. Anslaget skulle nu beviljas endast för ett år; föreskrifver då regeringen sådana vilkor, som icke befinnas ändamålsenliga för åstadkommande af föreläsningar för arbetarne, så lär Riksdagen väl, då anslaget nu skulle utgå på extra stat, icke undandraga sig att ett annat år vidtaga de förändringar, som Riksdagen finner nödiga, i afseende på de vilkor, Kongl. Maj:t stadgat för erhållande af del af detta anslag af 15,000 kronor. Detta har synt mig rättigare, då jag öfvervägt förhållandena. I synnerhet ber jag dock få lägga vikt uppå att, om man bifaller förslaget med utstrykande af orden "större städer", har man derigenom uteslutit kommunerna från rätt till att få del i detta anslag, äfven om de ville anordna sådana föreläsningar, och detta torde väl icke vara meningen.

Det är af denna anledning som jag nu ämnar framlägga ett annat förslag, hvilket jag dock ingalunda vill påstå icke kan göras bättre, men det synes mig bättre än de redan föreliggande förslagen, och det torde må hända därför förtjena att tagas i öfvervägande. Detta mitt förslag lyder sålunda:

Att Riksdagen må ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett extra anslag för år 1884 af 15,000 kronor för att användas till understöd åt sådana kommuner eller föreningar, som anordna föreläsningar för arbetsklassen, dock under vilkor:

att det understödsbelopp, som må utgifvas till hvarje sådan kommun eller förening, icke må öfverstiga 2,000 kronor för år räknadt;

att kommuner eller enskilda tillskjuta minst dubbelt emot hvad som af staten erhålles;

att Kongl. Maj:t må föreskrifva de närmare vilkor för statsbidrags erhållande, som kunna pröfvas erforderliga.

Jag tillåter mig anhålla om proposition på detta mitt förslag.

Herrar *J. E. Ericsson* i Ahlberga, *P. Pehrsson* i Norrsund och *F. G. Janson* i Karlshed instämde med Herr Liss Olof Larsson.

*Om anslag
för anordnande af
föreläsningar
för arbets-
klassen.
(Forts.)*

Herr Emil Key: Den siste ärade talarens anförande föreföll mig såsom ett eko från Första Kammaren, nemligen från dem som icke verkligen ville saken; men jag lemnar detta derhän. Enligt min åsigt fattade denne talare i allt fall frågan origtigt, ty han syntes tänka att här gäller allenast en utvidgning af folkskolan och folkhögskolan. Men detta är något helt annat, ehuru äfven i folkbildningens tjänst, nemligen att kunna bibringa vidgad undervisning och kuuskap icke blott åt barn och ynglingar, utan äfven åt äldre män och kvinnor, åt arbetare och arbeterskor, hvilka i ungdomen icke haft tillfälle och tid att lära något mera. Detta är således en väsentlig skilnad mot att ordna saken så, att den endast blir ett tarfligt supplement till vår folkskola, hvilket icke är och icke heller kan vara meningen. Den är större än så.

Här har man sagt, att det vore ett alltför ringa belopp, som är i fråga. Jag skall bedja att få fästa uppmärksamheten derpå att, när folkhögskolan fick statsunderstöd, var det första anslaget dertill 10,000 kronor, men nu utgår för samma ändamål ett förslagsanslag af 40,000 kronor på ordinarie stat och på extra stat 15,000 kronor till understöd åt mindre bemedlade lärjungar. Deraf kan man finna att anslaget vuxit i icke obetydlig mån; men man kan också finna att denna tillväxt icke varit farlig eller för statsverket alltför betungande, då det ju redan är 11 år sedan folkhögskolan började erhålla statsunderstöd; det första anslaget dertill gafs, om jag icke missminner mig, 1872. Således tror jag, att man kan vara ganska lugn och se tiden an, huruvida det nu ifrågavarande anslaget befinnes vara otillräckligt för sitt ändamål. Finner Riksdagen framdeles, att saken är god och utvecklar sig till det bättre, så lärer Riksdagen icke undandraga sig att lemna en måttlig och lämplig förökning i anslaget, utan att man å andra sidan behöfver befara att detsamma skall växa oss öfver hufvudet. Derom tror jag nog att statsmakterna skola draga försorg.

Vidare har man påyrkat, att reservantens förslag till vilkor för åtnjutande af detta anslag skulle föredragas framför Stats-Utskottets förslag. Såsom en sorts mönsterbild i nu ifrågavarande hänseende har Stats-Utskottet tänkt sig arbetareinstitutet i Stockholm. I dess stadgar heter det i första punkten: "Arbetareinstitutets ändamål är att åt alla, så väl kvinnor som män, hvilka under uppväxtåren ej fått egna sig åt högre studier, meddela en populärt vetenskaplig bildning samt bereda tillfälle till förädlade nöjen af konstnärlig art."

Vidare är stadgadt:

"Institutet skall stå *utanför alla politiska och religiösa strider och agitationer*; det skall ej föranstalta om några möten eller petitioner, som gälla dagens politiska frågor, liksom ock dessa ej skola direkt bli föremål för institutets föreläsningar." Hvad påyrkar nu i stället reservanten? Jo, bland annat, "*att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarne eller undervisningens vardag förbjudna*". Nåväl, skall detta vara en förbättring, och hvem skall

Om anslag
till anord-
nande af
föreläsningar
för arbets-
klassen.
(Forts.)

öfvervaka att dessa mångtydiga "förbud" hållas i helgd? Detta skall väl vara i städerna stadsfiskalen och på landet länsmannen? De stadsganden, som finnas föreskrifna för det stockholmska arbetareinstitutet, synas emellertid redan vara, utan någon ytterligare skärpning, fullt bestämda och fullt tydliga. Institutet skall stå utanför alla politiska eller religiösa *strider* och *agitationer*, icke föranstalta om några *möten* eller *petitioner i dagens politiska frågor*. Detta är emellertid en helt annan sak än den, som reservanten påyrkar. Huru skall man med honom kunna fordra, att inga religiösa eller politiska "*förhandlingar*", skola få förekomma vid föreläsningar eller undervisningskurser, ty hvad menas väl med politiska och religiösa "*förhandlingar*?" Jag ber att få fråga envar, som läst allmänna historien, till exempel i fråga om den stora kyrkoreformationen. Kan man, vid föreläsning om densamma, undvika att tala om religiösa strider, strider, som kasta sina dagrar och skuggor ända in i vår tid? I huru många kunskapsämnen ingå ej frågor tillhörande politikens område, och huru ofta kommer man ej derigenom in på frågor, som med en ensidigt sträng tolkning af reservantens föreskrift måste anses förbjudna och brottsliga?

Jag skall bedja att få taga några exempel. Man kan till exempel tänka sig att, vid en föreläsning i geologi, det kan blifva nödvändigt att tala om de ofantliga tider, som åtgått för jordens skapelse, för dess utbildning under olika perioder. Måne det vore alldeles omöjligt, att det kunde falla en stadsfiskal in att komma och yttra: nej pass! Mose bok säger att världen skapades på 6 dagar. Man kan visserligen invända, att dessa 6 dagar beteckna sex olika perioder, och att bibeln sjelf säger: för Herren äro tusende år såsom en dag; men har man med denna tolkning råkat in i religiösa strider och förhandlingar?

Jag vill taga ett annat exempel. I sammanhang med den förra frågan uppstår som spörsmål: huru gammal är nu världen? Jo, minst så och så gammal, svarar vetenskapen, och söker bevisa sitt påstående genom hänvisande till aflagringarne i Nilen, det så kallade Nilslammet, till droppstensgrottor, försteningar och andra geologiska bildningar. Nej, säger en länsman, det är visst icke så. Världen är 5,000 år gammal; så lärde oss sjelfva Vetenskapsakademien för icke många år sedan i almanackan, annat får icke läras. Jag frågar vidare: få inga "*förhandlingar*" ega rum öfver Englands och Frankrikes statshvälfningar, inga om våra egna? Skola alla andra påståenden än länsmannens och stadsfiskalens anses *förbjudna*? Jag fruktar verkligen att man ännu i våra dagar kan råka ut för onödiga och orimliga förbud genom reservantens yrkande och vill för min del icke bidra till att framkalla dessa svårigheter. Då är det stockholmska arbetareinstitutets stadgande vida tydligare, enklare, bestämdare. Det skall mindre lätt misstydvas och kan därför icke leda till sådana egendomliga, subjektiva tolkningar som reservantens.

Det har vidare yttrats, att anordnandet af dylika föreläsningar icke skulle vara behöfligt för de större städerna, utan vara mera passande för de mindre och för landsbygden. Nej, i de större städerna är det just de *bäst* behöfvas, i de större städerna är det som menin-

garne bryta sig lifligare, kraftigare och hänsynslösare. Om någonsin kunskap och undervisning äro af nöden, om någonsin en *sund* kunskap behöfver motverka sjukligt febrila läror, så är det *der* och just der så många destruktiva krafter sammanträffa. Der behöfves det bäst att i främsta rummet arbeta för samhällets lugna och sunda utveckling. Om sådan är den tanke, som ligger till grund för motionärens syfte, så fattar jag detsamma och gillar det fullkomligt. Naturligt är att alla sociala rörelser taga sin början i de större städerna och så småningom bereda sig väg till mindre städer och landet; sådan är dylika rörelsers vanliga gång. Denna kan ej genom förbud förhindras, utan måste fritt och förståndigt ledas. Derfor kan jag icke heller hafva något emot att ansluta mig till Herr Ola Anderssons motion och Stats-Utskottets förslag.

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Herr Hedlund: Jag har begärt ordet allenast för att få tillkännagifva, att så gerna jag än vill söka undvika gemensamma voteringar till följd af skiljaktiga beslut i denna Kammare och Första Kam-maren, kan jag icke gå in på de ord i Utskottets kläm, som innebära att anslaget allenast skulle utgå i de större städerna. Tvärt om, de större städerna böra och kunna berga sig utan statsanslag. Stockholm är häruppå ett exempel; och Göteborg hoppas jag torde kunna få stå i samma kategori som Stockholm, så väl genom enskildes frikostighet som till följd af samhällets rikliga tillgångar i öfrigt bör man kunna taga detta för gifvet.

Att staten skall lemna bidrag till dessa institutioner för att möjligen kunna öfver dem utöfva en helsosam kontroll till undvikande af agitationer, kan jag icke finna nödigt, då såsom vilkor för statens bidrag gäller, att kommuner eller enskilda föreningar skola lemna motsvarande bidrag, då man väl icke lärer böra frukta för, att den nödiga kontrollen skall komma att saknas.

Här har vidare talats om, att kommunerna på landet skulle stå i ett annat förhållande än stadskommunerna och derfor icke böra komma i åtnjutande af dylika anslag. Jag har ej längesedan mottagit ett bref från en kunnig folkskolelärare vid ett af våra större bruk, som upplyser mig, att han vid detta bruk anordnat en föreläsning-skurs, af hvilken han rönt stor tillfredsställelse. Detta har der skett med principalernas goda minne. Man bör derfor icke kunna påstå att förhållandena på landet, för så vidt afses fråga om att kunna lemna statsbidrag, äro annorlunda än i de större städerna. Jag anser fast-mer de mindre kommunerna vara mera berättigade dertill än de större städerna, emedan de senare utom större ekonomiska tillgångar äfven hafva större tillgång på lärarekrafter. I afseende på storleken af understödsbeloppet instämmer jag med Herr Liss Olof Larsson; men då det nu gäller blott ett extra anslag för en tid af ett år, och erfarenheten snart nog torde hafva visat, huruvida det är lämpligast att bestämma maximum af detta till 2,000 eller 3,000 kronor, får jag, för att icke bidraga till någon splittring i detta hänseende, ansluta mig till motionärens förslag, med uteslutande af orden "i de större

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

städerna“. Herr Liss Olof Larssons förslag, att kommunerna skulle tillskjuta dubbelt så mycket som staten, kan jag deremot icke gilla. Detta kan visserligen gå för sig i de större städerna; men hvarken af de mindre stadskommunerna eller af landskommunerna torde billigtvis sådant kunna fordras. Om till exempel Motala mekaniska verkstad med sina 600 å 700 arbetare skulle vilja lemna ett bidrag till kostnaderna för en föreläsningkurs för dessa arbetare, så synes mig verkstadens styrelse med ganska stort fog kunna hos Kongl. Maj:t anhålla om tillskott af statsmedel för ändamålet med ett lika stort belopp. Hvad angår vilkoren för statsbidragen, kan man visserligen vara förvissad derom, att Kongl. Maj:t vid reglementets pröfning skall tillse, att inga sådana bestämmelser varda stadfästade, som befinnas strida mot god ordning; men å den andra sidan böra inga sådana vilkor kunna varda beroende af Kongl. Maj:ts godkännande, som äro oförenliga med den frihet, hvilken utgör ett lifsvilkor för hvarje andlig institution och således äfven för den nu ifrågavarande. För min del vill jag därför icke lägga bestämmandet af de närmare vilkoren i Kongl. Maj:ts hand.

Icke heller kan jag godkänna det stadgandet, att alla politiska och religiösa strider och afhandlingar skola vara förbjudna. En talare strax före mig fäste just uppmärksamheten på den tvetydighet, hvori man råkar med afseende å dessa „politiska och religiösa strider“. Hvad är då en politisk fråga, en politisk strid? Jag antager att just de politiska ämnena borde förekomma och företrädesvis behandlas vid dess arbetare-institut eller folkhögskolor. Politik är ju det, som berör vår ställning såsom medborgare till staten, och statens ställning till den enskilde. Är det då icke i sin ordning att vi för oss klargöra våra skyldigheter och rättigheter emot staten och få lära känna de samhällsformer, under hvilka vi lefva, äfvensom vår ställning till dessa? Detta antager jag vara nödvändigt, särdeles med hänsyn till en utvecklad rösträtt, ett kraftigare deltagande i statens lif. Huru nyttigt, ja, rent af nödvändigt, är det icke för hvar och en af oss att härom ega någon insigt? Och häri ligger just en af arbetareinstitutets uppgifter. Jag hade nyligen ett besök af en främling, från ett långt aflägsset land, som hade kommit hit till Sverige och som frågade mig: „hvilken är eder viktigaste fråga på dagordningen?“ „Så vidt jag förstår“, svarade jag, „är det frågan om arbetareinstitutet“. Se vi på de utomlands begynnande arbetarerörelserna, hvilka alltjemt tilltaga med en otrolig hastighet, och der arbetareklassen, sorgligt att omtala, uppträder fiendtligt mot samhället — mot de högre klasserna och står hotande med vapen och dynamitpatroner i händerna. Det är då ett glädjande förhållande att hos oss arbetare framträda med sträfvan den att utveckla sina andliga förmögenheter och rikta sig med kunskaper. Det är allt skäl att staten och kommunerna understödja dessa sträfvan den.

Jag önskar all framgång åt dessa arbetareinstitut och ber att få förena mig med dem, som yrka bifall till motionärens förslag, sådant det nyss blifvit af honom formuleradt.

Herr Herslow: Då jag är ledamot af styrelsen för ett institut, liknande det, för hvilket man nu begär ett anslag, så ber jag att få yttra några ord.

Då denna motion väcktes, var jag i början endast i en punkt något tveksam om dess värde, i den punkten nemligen, att denna fråga, för sitt eget bästa, vore något för tidigt framkastad. I öfrigt är motionen, enligt min tanke, förträfflig. När vi i fjor uti Malmö började att tänka på och arbeta för en dylik föreläsningkurs, ansågo vi oss icke böra begära understöd, hvarken af kommunen eller ens af de förmögnare inom samhället, innan vi fått reda på huru stort intresse vi hade att påräkna bland de kretsar, hvilken denna fråga närmast rörde. I och för detta ändamål utskickades listor för att sålunda utröna deltagarnes antal. De, som tecknat på dessa listor, skulle erlägga fem kronor under fem år. Detta är ju för en arbetare icke så obetydligt att under fem års tid belasta sig med ett utlägg af fem kronor. En af de utsända listorna återkom med så många namn, påteknade af arbetare och mindre arbetsgifvare, att ensamt detta antal ansågs vara tillräckligt för att man skulle börja att tänka på sakens bringande till verkställighet, då det ju redan var fullt klart att företaget omfattades med ett ganska stort intresse. Sedan återstod att få reda på huru lifligt intresset var att få åhöra föreläsningarne. Denna fråga var ännu icke besvarad, då jag först emottog motionärens förslag, men svaret har sedan dess ingått. Vi hade tänkt oss tvenne slags föreläsningar, det ena *allmänna föreläsningar*, för hvilka vi skulle skaffa en stor lokal och som vore afsedda att blifva af en slags väckande, förberedande art samt framkalla det auditorium vi ansågo oss kunna påräkna vid det andra slaget af föreläsningar, nemligen *kursföreläsningarne*, genom hvilka i en bestämd ordningsföljd skulle bibringas kunskaper i ett visst ämne. För dessa föreläsningars hållande skaffade vi oss ett mindre rum. Vi räknade på att vid de allmänna föreläsningarne få en åhörarekrets af 100, i bästa fall 200 personer, och vid kursföreläsningarne väntade vi 20 å högst 50 åhörare. Det lilla rummet blef emellertid aldrig användt. Vi måste vid alla föreläsningarne begagna den stora lokalen, som var öfverfylld vid de allmänna föreläsningarne och vid kursföreläsningarne vanligtvis upptagen af ett par hundra personer. Således måste enligt min tanke både behovet af och intresset för skapandet af dylika föreläsningar och för att följa dem vara fullt konstateradt. Jag sade, att mitt första intryck af Herr Ola Anderssons förslag var att det hade blifvit för tidigt väckt. Som herrarne emellertid torde finna, har jag nu ändrat åsigt och anser, efter den erfarenhet jag nu vunnit, tiden vara inne för att sätta ett sådant förslag i verket.

Det är klart att vi hittills lefvat nästan uteslutande på enskildt tecknade bidrag. Vi veta nogsam, på sätt ock helt nyss en talare, som är kompetent domare i detta afseende, vitsordat, att det icke fordras så litet förmåga och vetenskaplig kapacitet för att hålla populära föreläsningar. Med en universitetsstad invid oss hafva vi emellertid i det fallet varit nog lyckliga att från dess lärarepersonal få våra föreläsare, som af intresse för saken dervid arbetat utan ersättning,

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

hvarigenom kostnaderna för föreläsningarne kunnat inskränkas på ett eljest icke påräknadt sätt. Men föreläsningarnes antal måste nu fördubblas eller tredubblas, och då blir det enskilda intresset icke vidare till fyllest för att hålla saken uppe. För att konsolidera hela apparaten, så att den kan räcka längre än ett år i sänder, och för att erhålla erforderlig kontinuitet i det hela, måste staten räcka oss en hjälpsam hand. Jag går gerna in på att staten såsom vilkor för ett understöd från dess sida fordrar att den enskilde tillskjuter minst halfva beloppet; ja, vill man att det enskilda bidraget skall vara dubbelt så stort som statens, så har jag heller ingenting deremot. Ty det viktigaste vid en dylik institution är att den icke för mycket subventioneras; den kommer då att lefva ett löst lif. Den måste som en lokal planta slå kraftig rot i befolkningens sinne; statens hjälp får icke borttaga något af dess naturliga växtlighet, ty som vi veta behöfver plantan i allmänhet tid för att rota sig, att den icke får drivas för hastigt, på det den icke må torka ut eller blåsa bort. Hvad beträffar sjelfva formuleringen, så hafva vi helt naturligt, då det gäلت någonting alldeles nytt och då det funnits endast få faktiska förhållanden att mäta sitt system på, famlat litet i det osäkra. För min del fordrar jag — det är må hända endast individuelt för mig — vid en sådan osäkerhet hellre för mycket trygghet än för litet. Jag hyser icke någon stor farhåga, ja, nästan ingen alls, för dessa mycket omordade politiska och religiösa agitationer. Jag tror att dessa institut komma att hålla sig fjerran ifrån dem. Men jag anser det riktigt att, såsom förhållandet är med arbetareinstitutet i Stockholm och äfven med motsvarande anstalt i Malmö, sådana bestämmelser gifvas, att undervisningen vid dessa institut må hålla sig fullt liberal och tolerant — mellan dessa ord borde verkligen för en gång sättas ett likhetstecken, ty de höra i hop. Det är ingenting som hindrar att der föreläses i religionshistoria och i politisk historia; hvaremot att inlåta sig på stridigheter eller förhandlingar på politikens eller religionens område, på sätt ock finnes uttryckt i reservantens förslag, icke bör medgifvas; och, så vidt jag har det klart, behöfver hvarken fiskal eller länsman hafva något att göra med öfvervakandet eller kontrollen af hvad vid dessa föreläsningar förekommer. Den enda påföljd, om man på ett eller annat ställe beklagligtvis började inlåta sig på politiska agitationer eller om föreläsningarne gingo i mindre god riktning, vore att staten icke förnyade sitt anslag.

Hvad statens kontroll beträffar, vill jag att denna endast skall innefatta rätt för staten att se till det föreningens stadgar äro tillfredsställande och att dess styrelse en gång om året inger en berättelse till staten om föreningens verksamhet och de föreläsningar, som hållits. Detta bör staten kunna fordra, då han lemnar betydliga bidrag till föreningen. Jag går till och med så långt, att staten icke bör gifva något bidrag alls till föreningar, som vilja undandraga staten en sådan rättighet, ty staten måste ega rätt att tillse att ett institut, som han subventionerar, icke drifver ett syfte, som är absolut mot statens intresse. Vare sig ifrågasatta villkoren stå intagna i Riksdagens beslut eller icke, så hyser jag icke några stora farhågor för

ifrågavarande instituts utveckling i vårt land. De må efter min uppfattning gerna stå der, ty annars skulle möjligen på ett eller annat ställe någon dumhet eller oklokhet kunna framträda, som visserligen icke kan skada Sverige eller staten det ringaste, men som kan kompromettera saken och göra den misstänkt. Jag har icke heller något att anmärka emot den föreslagna inskränknigen, att staten skall förbehålla sig rätt att följa föreningarnes verksamhet. I det afseendet kan statens rätt icke gerna omfatta annat än att fastställa stadgar för föreningarne och mottaga en årsberättelse. Dessutom vill jag gerna medgifva, att talet om de större städerna må strykas.

Då mina önsknigar i frågan närmast sammanfalla med reservantens förslag, skall jag yrka bifall till hans förslag. Men på förhand ber jag få tillkännagifva att, om något annat förslag, som här framstälts, skulle vinna majoritet inom Kammaren, jag icke har något att erinra deremot. Jag anser dock, att det icke är nödvändigt att vi ställa till en mängd voteringar i saken. Inom ett år få vi tillfälle att pröfva förhållandena ändå. Om vi stadgat för mycket, så kunna vi då taga bort ett eller annat vilkor, och om vi stadgat för litet, så kunna vi tillägga en eller annan bestämmelse.

Jag inskränker mig för närvarande till att yrka bifall till reservantens förslag.

Herr Hellgrén: Jag har så väl inom 2:dra utgiftsafdelningen som ock i Stats-Utskottet biträdt det slut, hvartill Utskottet kommit. Men då jag under diskussionen i denna Kammare funnit att hvarken motionären eller de talare, som uppträdt i frågan, varit tillfredsställda med Utskottets förslag, och således anledning är att antaga, att frågan icke ännu är fullmogen, utan torde behöfva en bättre utredning än nu skett, tager jag mig friheten att yrka rent afslag å så väl motionärens framställning som Stats-Utskottets förslag.

I detta yttrande instämde Herr *A. Magnusson*.

Herr af Trolle: På de skäl, Herr Herslow anført, yrkar jag bifall till reservantens förslag.

Herr *Meijer* förenade sig med Herr af Trolle.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Till följd af det lifliga intresse, hvarmed denna fråga blifvit omfattad, att döma af diskussionen, hade jag icke väntat att i denna Kammare något yrkande om afslag skulle framställas. Man har emellertid nu ansett frågan vara omogen, därför att olika meningar om sättet för sakens utförande uppstått, och af sådan anledning yrkat afslag, men jag hoppas att detta yrkande icke skall erhålla särdeles många röster inom denna Kammare.

Beträffande de många och olika förslag, som här blifvit framställda, så skall jag bedja få yttra några ord i anledning af det utaf Herr Liss Olof Larsson framlagda. Jag befarar, att den delen af hans förslag, som innehåller att kommuner eller enskilda personer skulle

Om anslag till anordnande af föreläsningar för arbetsklassen.
(Forts.)

Om anslag
till anord-
nande af
föreläsningar
för arbets-
klassen.
(Forts.)

bidraga till ifrågavarande anstalter med *dubbelt* så stort belopp som staten, skall komma att i väsentlig mån försvåra saken, och jag an- håller därför, att Kammaren icke måtte biträda Herr Liss Olof Lars- sons förslag i denna del. Den andra delen i hans förslag anser jag vara ännu mera betänklig. Han föreslår nemligen att i stället för anordnande af föreläsningskurser, som skulle understödjas, skulle vid dessa anstalter blott behöfva hållas *föreläsningar*. Jag ber härvid få anmärka, att med ett sådant stadgande det möjligen kunde inträffa, att en person komme att föreläsa den ena gången i ett ämne och den andra gången i ett annat. Han kunde må hända icke vara förberedd först på något visst ämne, utan toge sig före att föreläsa öfver hvilket ämne som helst. Jag tror, att sådana föreläsningar icke skulle gagna mycket eller väcka det intresse för kunskapers inhemtande, som man hos arbetaren vill skapa.

Då emellertid Herr Sven Nilssons förslag, som är lika med mitt med undantag af att det bestämmer anslaget till endast 15,000 kronor, torde hafva stora sympatier i denna Kammare, emedan det hvad be- loppet angår redan vunnit bifall inom Första Kammaren, så skall jag bedja att få afstå från mitt förslag och förena mig med Herr Sven Nilsson, under uttalande af den förhoppning, att äfven Kammarens öfriga ledamöter må instämma med honom.

Herr Arnoldson: På de skäl, som Herr Axel Key anfört, skulle jag gerna vilja sluta mig till Herr Nordenfelts reservation. Jag skulle göra det så mycket hellre, som genom ett bifall till denna re- servation likställighet i fråga om rätt att komma i åtnjutande af under- stöd från anslaget åvägbringas icke blott emellan de större och mindre städerna, utan äfven mellan stad och landsbygd. Men då jag skulle vilja instämma i reservationen, kunde det ske endast under den förutsätt- ning att sista punkten i denna reservation icke funnes; men med en sådan förändring skulle reservantens förslag i det väsentliga samman- falla med Herr Ola Anderssons förslag, till hvilket jag yrkar bifall. Jag hörde icke riktigt, huruvida Herr Ola Andersson, då han senast ytt- rade sig, höll på sitt förslag, eller om han slöt sig till någon annan för- slagsställare som med honom hade väsentligt lika uppfattning. Jag tror emellertid att Kammararen genom ett bifall till Herr Ola Anders- sons förslag skulle raskast komma från tanke till sak.

Herr Abr. Rundbäck: Jag skall icke göra något yrkande och icke heller länge upptaga Kammarens tid; men jag har icke velat låta beslut i frågan fattas utan att uttala, att jag icke delar motionärens och andras tanke i det hänseendet, att ändamålet skulle vinnas blott genom föreläsningskurser. Detta är enligt min åsigt icke det lämplig- gaste, åtminstone icke det enda lämpliga sättet att sprida upplysning bland arbetareklassen. Det är nemligen icke alltid lätt att få goda föreläsare och ännu mindre lätt att draga riktigt gagn af föreläsningar, äfven om de äro goda, emedan förmågan att följa med och fatta en föreläsning vanligen förutsätter vissa förkunskaper, som icke alltid fin- nas hos arbetarne. Och så slappas lätt intresset hos arbetarne, om

de få sitta blott som åhörare och icke sjelfve mera verksamt deltaga i undervisningsarbetet; ty det är just sjelfverksamheten som sporrar.

Jag har haft tillfälle att studera denna fråga något närmare, då jag så väl inom som utom landet haft att taga reda på anstalter till höjande af arbetarnes ställning. Jag har haft tillfälle att höra en hel mängd erfarna personer utomlands förklara, att man väl kunde låta föreläsningar hållas, men dock mera sparsamt, uttalande man sig snarare för anordnandet af direkt undervisning, deraf de arbetare, som så önskade, finge tillfälle att hjälpa upp luckorna i sitt vetande. I Berlins stora arbetareförening undervisade man sålunda vissa timmar i veckan i tysk grammatik, på det att arbetarne skulle få tillfälle att förkofra sig i modersmålet. Vidare gäfvos der kurser i matematik och mekanik, äfvensom i andra ämnen för de arbetare, som ville deri deltaga. När man i en stad som Berlin, der så betydande krafter i och för föreläsningar finnas att disponera öfver, dock icke i nämnvärd mån använder ett sådant undervisningssätt, så bör man väl också kunna inse, att icke heller hos oss föreläsningar utgöra det lämpligaste bildningsmedlet, när fråga är om arbetare. Vi hafva för öfrigt sett huru det gick med våra bildningscirklar. De lyckades ej länge bibehålla sig.

I våra grannland har man äfven ansett, att föreläsningar i folkhögskolorna föranledt en missriktning; och man har också medgifvit, att i det system, som följes i våra folkhögskolor, der det mera lägges an på en direkt undervisning, ligga större fördelar.

Jag har endast velat uttala detta till protokollet, men har intet yrkande att framställa.

Herr J. Larsson i Blekan: Då jag är en varm vän af folkupplysning, är det helt naturligt att jag instämmer i motionärens förslag, men jag anser det dock icke brådska så mycket med vidtagandet af den anordning motionären afsett, enär man ju icke kan beskylla vårt land att vara så fattigt på bildnings- och undervisningsanstalter, att skyndsamhet därför vore af nöden. Tvärt om tror jag vi måste erkänna, att hvar och en, som eger ett verkligt kunskapsbegär, vare sig han tillhör den fattigare eller den förmögnare arbetsklassen, utan svårighet är i tillfälle att få sitt behof tillfredsstäldt. Om man klagat öfver den ståndpunkt, hvarpå vår folkskolebildning befinner sig, så tror jag felet dertill ligger mera i bristande kunskapsbegär än i brist på bildningsmateriel och undervisningsanstalter. Det synes mig därför underligt att Stats-Utskottet, som alltid, och detta med rätta, plägar gå varsamt till väga, icke nu sett tiden an och undanskjutit denna fråga, tills det behof man söker afhjelpa framträder kraftigare än nu är fallet.

Jag skall icke framställa något yrkande, men har likväl till protokollet velat uttala min enskilda mening i frågan.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkanden blifvit gjorda dels på bifall till hvart och ett af de olika förslag, som Herrar Sven Nilsson, Hedin, Aug. Peterson, Ola Andersson i Burlöf, Sven Andreasson och Liss Olof Larsson i afgifna yttranden framställt, dels på bifall

*Om anslag
till anordnande af
föreläsningar
för arbets-
klassen.
(Forts.)*

till hvad Herr Nordenfelt i sin hithörande reservation föreslagit, dels på återremiss, dels ock slutligen på afslag å så väl den ifrågavarande motionen som Utskottets i anledning deraf gjorda hemställan. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets förslag i oförändradt skick samt derefter på samtliga ofvanomförmälda yrkanden; och förklarade Herr Talmannen sig hafva funnit propositionen på antagande af Herr Sven Nilssons ändringsförslag vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 63:dje punkten af Utlåtandet N:o 12 a, med den förändring, att de i samma hemställan förekommande orden: "i de större städerna" skola derifrån uteslutas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit så väl den af Herr Ola Andersson i ämnet väckta motion som Stats-Utskottets i anledning deraf gjorda framställning.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, utföll med 84 ja mot 98 nej; varande alltså Utskottets hemställan afslagen.

Sedan resultatet af omröstningen för Kammaren tillkännagifvits, yttrade

Herr Magnus Jonsson: Efter den utgång, som frågan nu fått, skall jag åtminstone bedja att få tillkännagifva, att jag röstat för Herr Sven Nilssons förslag.

Herr Olof Jonsson: Jag vill endast anmäla min reservation emot Kammarens nyss fattade beslut samt uttala mitt beklagande öfver detsamma.

Äfvenledes anmäldes reservation mot det fattade beslutet af Herrar *Gumælius, A. Larsson* i Lund, *Wennérus, Thomasson, Anders Persson, Axel Key, Dahn, J. Andersson* i Häckenäs, *Gustaf Jonsson, Svensén, Gunnar Friksson, P. M. Larsson* i Löa, *af Trolle, Sälling, L. Nilsson* i Viby, *H. Johnsson, Meijer*, vice Talmannen *Carl Ifvarsson, J. Fr. Carlsson, O. B. Olsson, A. Nilsson, Hammarberg, Hörnfeldt, Arhusiander, Olof Andersson* i Lyckorna, *Wedberg, Trybom, Trulsson, Friherre Nordenskiöld* och *J. Andersson* i Lysvik.

Punkterna 64 och 65:

Biföllos.

Punkten 66:

Herr C. J. Svensén hade i sin inom Andra Kammaren väckta motion, N:o 81, föreslagit, att Riksdagen ville, på de vilkor och under de garantier, som kunde prövas skäligen, anvisa ett årligt anslag af 3,150 kronor till fortsatt utgifvande af tidskriften "Nyare bidrag till kännedomen om svenska landsmålen och svenskt folkliif." *Om bidrag till utgifvande af en tidskrift ang. svenska landsmålen.*

Beträffande denna motion hade Utskottet hemställt, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla motionen, att Riksdagen till Kongl. Maj:ts förfogande under år 1884 stälde ett extra anslag af 3,150 kronor, att på de vilkor Kongl. Maj:t kunde finna godt bestämma användas till understöd för utgifvande äfven nästkommande år af den ofvannämnda tidskriften.

Herr Liss Olof Larsson yttrade: För min del skall jag taga mig friheten yrka afslag å hvad Utskottet här hemställt. Det kan väl hända, att en sådan tidskrift kan hafva sin nytta med sig; sjelf har jag prenumererat på den under några år och har också ibland läst den, men icke har jag kommit att tänka, att den skulle vara förtjent af statsunderstöd. Detta är naturligtvis icke något bevis för, att ju icke tidskriften förtjenar ett sådant understöd; det kan ju hända, att så är förhållandet, men hvad jag egentligen finner anmärkningsvärdt är dels det sätt, på hvilket saken kommit till Riksdagen, dels det sätt, hvarpå Utskottet motiverat sin hemställan. Sedan Utskottet nemligen talat om, att Kongl. Maj:t funnit godt tilldela redaktionen ett årligt understöd af 700 kronor, så kommer Utskottet till det resultat, att Riksdagen bör lemna 3,150 kronor för samma ändamål. Det förefaller dock mig som Kongl. Maj:t, i händelse tidskriften deraf gör sig förtjent, äfven framgent kommer att understödja den, och om det skulle behövas ett större understöd, än som af under händer hafvande medel kan bestridas, är jag öfvertygad, att Kongl. Maj:t icke skall underlåta att hos Riksdagen derom göra framställning, och då komme frågan från rätta hållet, och fullt utredd, så att vi, som icke förstå saken tillräckligt, hade något att lita på, åtminstone tilltror jag mig icke kunna bedöma, huruvida den är förtjent af det af motionären begärda och af Stats-Utskottet tillstyrkta anslaget. Det kan ju hända att så är, men jag anser det dock vara behöfligt, att vi få en bättre utredning af frågan, än den som nu föreligger.

För min del yrkar jag alltså afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Svensén: Då den föregående talaren icke anført några talande skäl för sitt yrkande om afslag, inskränker jag mig till att,

*Om bidrag till
utgifvande af
en tidskrift
ang. svenska
landsmålen.
(Forts.)*

under återopande af de skäl, som återfinnas i motionen och Utskottets betänkande, yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Rydin: Det anslag, hvarom här är fråga, har blifvit begärdt för att äfven hos oss understödja de sträfvanden, som gå ut på att samla hvad som mer och mer håller på att gå förloradt dels af dialekter, dels af folkseder och dels af sagor, hvilket allt är af intresse för vår högre kulturhistoria. Dessa sträfvanden hafva sin brännpunkt vid Upsala universitet. Dess studerande ungdom har härför visat stort intresse, och den har utan något understöd oförtrutet arbetat på detta område i flere år i förhoppning att man här liksom i Norge skall komma att uppskatta och understödja dessa sträfvanden. För att kunna åstadkomma något resultat af de forskningar, som i denna riktning gjorts, har landsmålsföreningen i Upsala utgifvit en tidskrift. Dess utgifvande besörjes utan att de, som skriva i tidskriften, för sitt besvär erhålla en enda skilling. Icke ens redaktören kan erhålla något arvode. Och när man tänker på, att staten understöder tidskrifter, hvars författare åtnjuta lön, så vore det väl i sin ordning, att äfven denna tidskrift, som rör en fosterländsk angelägenhet, vinner någon uppmuntran, synnerligast som det endast är fråga om ett mindre anslag för ett år och således på extra ordinarie stat, hvidan Riksdagen sedermera kan se till, huruvida tidskriften är förtjent af att få bibehålla anslaget, och föreskrifva villkor för understödets vidare utgående.

Den talare, som yttrade sig emot anslagets beviljande, nämnde att Kongl. Maj:t icke kunnat understödja företaget med mer än 700 kronor. Det är sant; men det beror derpå, att Kongl. Maj:t endast har ett begränsadt anslag till understöd af så beskaffad verksamhet, nemligen de 20,000 kronor som för sådant ändamål blifvit uppförda på 8:de hufvudtiteln. Många andra tidskrifter hafva begärt och erhållit understöd, och det har gjort att denna tidskrift icke fått mer än dessa 700 kronor, emedan man sent inkommit med begäran om understöd, och öfriga medel då varit upptagna på annat håll.

Det är af dessa skäl, som jag anser det vara af vigt, att, då Stats-Utskottet enhälligt tillstyrkt anslagets beviljande, och Första Kammaren bifallit Utskottets hemställan, detta äfven måtte blifva Andra Kammarens beslut.

Herr Wieselgren: Efter den föregående talarens yttrande behöfver jag icke tillägga många ord. Jag vill endast till Kammarens samtliga ledamöter framställa den frågan, huruvida det kan vara skäl att afslå beviljandet af detta ringa belopp, som begärts till förmån för några unge män, hvilka visat sig äfven i förevarande afseende uppfatta budet: "du skall hedra din fader och din moder". Ty det är vår forntid det här gäller, det gäller denna förfädernas tid, som försvinner mer och mer från oss och af hvilken vi kanske inom några få år icke längre kunna skymta den återglans, som ännu dröjer, icke öfver allt i vårt land, men i undångömda delar deraf. Jag tror, att det skulle göra ett ganska beklagligt intryck i landet, om man skulle

finna, att Andra Kammaren icke velat vara med om att bevilja ett litet anslag af 3,150 kronor för det verkliga både fosterländska och vetenskapliga syfte, som här föreligger. Jag ber Kammaren icke vara så sparsam och icke så glömsk af den kärlek, som vi alla böra egna minnena från framfarna släkten, att icke Utskottets tillstyrkan vinner bifall.

Om bidrag till utgifvande af en tidskrift ang. svenska landsmälen
(Forts.)

Herr *Fredenberg* instämde med Herr *Wieselgren*.

Herr *Jöns Rundbäck*: Jag medger gerna att tidskriften i fråga utan tvifvel har ett både fosterländskt och vetenskapligt syfte samt att, såsom Herr *Rydin* uttryckte sig, den studerande ungdomen under flera år nödgats att betala detta företag, utan att därför erhålla någon ersättning. Men hvarför skall man icke lemna den studerande ungdomen tillfälle till sjelfuppföring. Det kan jag icke förstå. Sådana känslor som den att hedra fader och moder frammanas icke genom betalning, utan måste väckas till lif genom inre pligt och öfvertygelse. Låt därför ungdomen göra något för fosterlandet genom att i sin mån uppoffra sig därför. Såsom det hittills gått tycker jag att företaget är vackert, men det kommer att gå i en helt annan riktning, om ynglingarne skola hafva betaldt för allt hvad de göra. Jag måste därför instämma med Herr *Liss Olof Larsson* i hans yrkande om afslag, helst Kongl. Maj:t har medel att genom bidrag hjälpa utgifvarne med bestridande af tryckningskostnaderna, och jag hyser den öfvertygelsen, att den studerande ungdomen det oaktaadt äfven hädanefter skall visa intresse för våra gamla, fosterländska minnen.

Herr *Rydin*: Om det vore fråga om att utgifvandet af denna tidskrift skulle vara ett prof på ungdomens förmåga af uppoffringar, så skulle jag till fullo instämma med den siste talaren, ty det är icke blott ungdomens utan hvarje medborgares pligt att vara verksam hvar på sitt sätt. Nu är det emellertid icke endast fråga om tidskriftens utgifvande, utan äfven om det betydande arbete, som måste föregå detta och består deruti, att man måste gå omkring i orterna och uppsamla forntida minnen. Denna verksamhet utöfvas af den studerande ungdomen utan någon ersättning och kan därför utgöra ett bevis på dess benägenhet för sjelfuppföring, men för att detta arbete skall blifva fruktbringande, är det nödvändigt, att man sätter sig i beröring med den stora allmänheten. Detta sker genom tidskriften, och det är ju tydligt, att till dess allmänheten blifvit så intresserad för tidskriften, att den, så att säga, bär sig sjelf, erfordras medel för tidskriftens utgifvande. Man kan väl icke begära att den studerande ungdomen skall af de medel, som för dess studier äro lemnade af anhöriga eller målsmän, afstå något för detta företag. Och för det andra kan det icke vara billigt, att allt det arbete och besvär, som följer med *redigerandet* af denna tidskrift, skall nedläggas utan någon ersättning. Herrarne torde veta att, äfven om man har en fråga klar och utredd, så återstår dock det tråkigaste arbetet eller *redigerandet*. Detta fordrar den längsta tiden och är den del af arbetet som vi

*Om bidrag till
utgifvande af
en tidskrift
ang. svenska
landsmälen.
(Forts.)*

mest skygga för. En framstående matematiker har sagt: "procreare jucundum, parturire molestum"; och detta är en sanning, som vi icke kunna komma ifrån. Det är just för att hjälpa den studerande ungdomen att kunna redigera hvad den samlat, som anslaget är behöfligt, ty hvartill tjénar samlandet, om man icke ordnar så, att det fruktbar göres genom att låta allmänheten få del deraf. Huru skall man nemligen kunna intressera allmänheten för saken, om icke genom tidskriften, hvarigenom man får reda på hvaråt man skall rigta sin uppmärksamhet.

Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Man har här fått mycket höra talas om ifrågavarande tidskrifts stora betydelse. Men å andra sidan kan man fråga: begriper regeringen ingenting af alla dessa fördelar, eftersom hon icke kommit fram till Riksdagen med begäran om detta anslag, hvilket regeringen väl bort göra, för så vidt hon icke har för ändamålet nödiga medel till sitt förfogande.

En talare sade, att det skulle göra ett så beklagligt intryck i landet, om detta skulle förvägras. Jag tror att det icke vore så farligt med den saken, emedan de fleste icke ens veta af tidskriftens tillvaro. Hvart skulle det väl bära hän, om Riksdagen beviljade ett dylikt understöd på framställning af enskild motionär? Nej, skall Riksdagen slå in på den banan att blifva förläggare för tidningar och tidskrifter, så böra vi hafva saken mera utredd än hvad här är fallet, och nog tror jag åtminstone, att det vore bäst och klokast att afvakta stöd af att Kongl. Maj:t pröfvat företaget och med anledning deraf funnit sig föranlåten att till Riksdagen inkomma med begäran om beviljande af anslag. Nu säger man visserligen, att Kongl. Maj:t redan lemnat tidskriftens redaktion ett årligt understöd af 700 kronor, och på grund häraf anser man att vi böra bifalla motionen. Men icke är det gifvet att, därför att Kongl. Maj:t lemnat ett bidrag af 700 kronor, vi skola höja detsamma till 3,150 kronor. Efter mitt sätt att se saken, böra vi kunna invänta den tidpunkt, då regeringen anser ifrågavarande anslag behöfligt. Det är möjligt att många af herrarne äro bättre hemmastadda i denna fråga än jag och därför anse sig kunna rösta för anslagets beviljande. Men jag, som haft tidskriften i flere år, är dock icke så öfvertygad om vigten och värdet af denna sak, att jag kan så att säga på rak arm bifalla motionärens framställning i ämnet.

Jag vidhåller således mitt yrkande om afslag.

Häruti förenade sig Herr *J. Andersson* i Knarrevik.

Herr Wieselgren: Jag undrar om icke den siste talaren var oförsigtig i fråga om den motivering han använde. Han kunde icke, sade han, vara med om att bifalla en enskild motionärs anslagsbegäran, utan ansåg sig böra vänta till dess Kongl. Maj:t inkomme till Riksdagen med framställning i ämnet. Men jag hörde honom icke säga detta i går, när betänkandets 47:de punkt föredrogs. I den fick man

höra, att en enskild motionär väckt förslag om beviljande af ett anslag å 21,000 kronor till en preparations- och macerationsbyggnad för riksmuseets räkning; man fick derjemte veta att Vetenskapsakademien 4 gånger, nemligen en gång under hvardera åren 1879—1882 ingått till regeringen med begäran, att hon ville behjerta detta akademiens behof; men regeringen hade icke gjort det, utan lagt saken på hyllan. En enskild motionär tager emellertid upp frågan, Stats-Utskottet tillstyrker förslaget, och Herr Liss Olof Larsson bifaller det, åtminstone sade han ingenting som skulle bevisa motsatsen. Jag hemställer därför till min ärade vän, om han icke kunde följa samma "logik" i dag som i går och således icke vara så omedgörlig i nu föredragna punkten.

*Ombidrag till
utgifvande af
en tidskrift
ang. svenska
landsmälen.
(Forts.)*

Herr Hörnfeldt: Jag begärde egentligen ordet med anledning af Herr Liss Olof Larssons egendomliga motivering för sitt yrkande om afslag. Han begagnade såsom motivering härför den omständigheten, att han, då regeringen förut anvisat 700 kronor, icke visste hvad det skulle ligga för logik i att nu tillstyrka ett anslag af 3,150 kronor. Jag vill omvända den satsen och fråga, huruvida det kan vara större logik i att, då regeringen förut beviljat 700 kronor, nu afslå allsammans, så att tidskriften icke skulle få någonting.

Vidare yttrade Herr Liss Olof Larsson, att han prenumererat på tidskriften, men ej funnit sig deraf hafva någon nytta. Jag vill icke bestrida detta; men om Herr Liss Olof Larsson ej kan fatta nyttan af denna tidskrift, så utgör detta ej något logiskt bevis för att Kammarren af den anledningen skall afslå hvad som här är föreslaget. För min del kan jag åtminstone ej finna någon logisk bevisföring i hvad Herr Liss Olof Larsson yttrat. Han hade visserligen sagt att anslaget var onödigt, därför att han ej begrepe nyttan deraf, men detta utgör för mig intet skäl, utan får jag tillstyrka bifall till Utskottets förslag, emedan jag anser det nödigt och nyttigt, trots Herr Liss Olof Larssons obenägenhet för detsamma.

Herr Gustaf Jonsson: För min del får jag tillstyrka bifall till förslaget, emedan jag anser den ifrågavarande tidskriften vara af den natur, att man ej kan fordra att ynglingarne vid universitetet skola göra uppoffringar för dess upprätthållande. Jag känner tidskriftens hufvudredaktör, Docenten Lundell, som är uppfödd i mitt kommittenskap, och jag är förvissad om att han redan utgivit ganska mycket för detta studium, emedan han är så intresserad deraf, att han för dess idkande gjort många resor inom landet, jemte det han rest äfven utomlands, i Finland och Ryssland för att studera de slaviska språken, hvilket också för honom varit en uppoffring, som borde beaktas. Jag tror därför att man ej bör lemna honom utan all uppmärksamhet, utan att man bör gifva detta anslag. Det är ej för mycket, om man anser, att man derigenom på ett tillfredsställande sätt kan taga vara på våra gamla språkliga minnesmärken.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr *Sam. Johnson* instämde i Herr Gustaf Jonssons anförande.

*Om bidrag till
utgifvande af
en tidskrift
ang. svenska
landsmålen.
(Forts.)*

Herr Axel Key: Det var för mig mycket öfverraskande att höra hvad representanten från Göteborgs- och Bohus län yttrade, nemligen att man ej borde betaga ynglingarne vid universitetet tillfälle att göra uppoffringar för fosterlandet. Jag tror att han i det fallet kan vara lugn, äfven om man lennar hjälp till bestridande af trycknings- och redaktionskostnaderna för denna tidskrift. Jag är viss om att tidskriftens utgifvande för ynglingarne medför stora uppoffringar ändå; men att fordra att de för en sak, som är af intresse för hela nationen, äfven skola utgifva kontanta medel, dertill hafva vi ingen rätt, ty dessa medel äro icke deras, utan deras föräldrars och målsmäns.

Jag ber, då jag är öfvertygad om att denna sak är af stort gagn och att den omfattas med intresse af hela Kammaren, få på det varmaste tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

I detta yttrande instämde Herr *Thomasson*.

Herr Gumælius: Man har angripit Herr Liss Olof Larssons logik, men såsom jag tror utan fullt giltiga skäl. Sedan Första Kammaren i går dels på enskild motionärs framställning beviljat ett anslag, som man knappast hade trott att Första Kammaren skulle bevilja, nemligen till den svenska folkbildningens höjande genom arbetar-institut och dels på en annan motionärs initiativ beviljat nu föreliggande förslag till förmån för Sveriges landsmål, och då Andra Kammaren, som dessa frågor borde antagas ligga än närmre om hjertat, har på yrkande af den ärade dalarepresentanten, bland andra, afslagit framställningen om anslag till den svenska folkbildningen, så vore det ju logiskt och ganska prydligt, om Andra Kammaren nu afslog äfven denna motion, som är temligen parallel med den föregående. Jag kan ej neka till att det vore fullkomlig logik deri, ehuru en logik, som ej är någon god logik. Men äfven med insigt om att Kammaren, i fall den bifaller föreliggande förslag, handlar i strid med hvad den gjorde för en stund sedan, finner jag mig, såsom reservant mot det beslut, som då fattades, oförhindrad att bifalla hvad Stats-Utskottet här föreslagit.

Herr Liss Olof Larsson: Jag hade ej tänkt yttra mig mer än en gång i denna fråga, som jag ej anser vara synnerligen stor, men jag finner att den tagit en sådan vändning, att jag måste uppträda tre gånger.

Den nästföregående talaren yttrade, att Kammaren på mitt yrkande afslog den föregående punkt, deri hemställdes om anslag till den svenska folkbildningen. Men jag vädjar till Kammaren, huruvida jag vid den punkten yrkade afslag. Jag yrkade endast på några förändringar af der uppställda vilkor, och det var således ej på mitt yrkande om afslag, som Kammaren ej biföll anslaget. Jag skulle därför önska att, när man gör någon tillvitelse för hvad han sagt, man åtminstone hölle sig något så när till sanningen.

Man har också förebrätt mig, därför att jag vid 47:de punkten ej yrkade afslag. Ja, dermed förhåller sig så, att jag ej var i Kam-

maren närvarande, då denna punkt föredrogs. Men äfven om jag varit närvarande, hade jag kanske ändå ej gjort något yrkande, ty då det lider mot midnatt, drager man sig för att inleda diskussion. Men om jag varit i Utskottet närvarande, då denna fråga der behandlades, skulle punkten åtminstone ej saknat *en* reservant.

*Om bidrag till
utgifvande af
en tidskrift
ang. svenska
landsmåten.
(Forts.)*

Så har man här också talat åtskilligt om logik. Hvad vill då det säga? Har jag någonsin yrkat att Kongl. Maj:t ej skulle åt tidskriften lemna de 700 kronor den nu uppbär? Jag sade uttryckligen, att om Kongl. Maj:t ej har medel att understödja densamma som hittills, så läser Kongl. Maj:t ej underlåta att göra framställning till Riksdagen för erhållande af sådana medel. I mitt yttrande ligger således ingenting som hänvisar på att Kongl. Maj:t skulle vägra att gifva sådant understöd för framtiden.

En talare har äfven sagt, att det ej vore något bevis för att afslå anslaget därför att jag ej funnit mig öfvertygad om nyttan deraf. Jag sade att jag haft tidskriften några år, men ej blifvit öfvertygad om att den vore af den vikt och betydelse, att Riksdagen på rak arm skulle bevilja anslag till densamma. Men jag yttrade på samma gång att det ej kunde utgöra något bevis för Kammaren att afslå motionen, därför att jag för min del ej funnit saken vara så vigtig.

Nu får jag säga att jag uppträder aldrig annat än för egen del, men icke för andras, och för egen del kunde jag icke anse denna sak hafva den vikt och betydelse, att Riksdagen utan den föregående pröfning, som eljest anses erforderlig i dylika anslagsfrågor, skulle nu godkänna den. I öfrigt får jag säga, att jag anser det något besynnerligt, att, när tidskriften anses hafva en sådan vikt och betydelse, den icke kan tillvinna sig så många prenumeranter, att den bär sig. Jag tror att prenumerationslistor här vid riksdagen höllos till handa, men jag tror ej att det var många som prenumererade, kanske icke ens alla de som nu visa en sådan ifver gjorde det. Detta hade dock varit ett sätt att uppmuntra tidskriften, och det synes mig som de icke borde underlåtit att häraf begagna sig, om de ansågo saken af så stor vikt och betydelse, som nu framhållits.

Jag har endast velat säga detta och nödgas vidhålla det yrkande, jag för min enskilda del framställt. För andras räkning uttalar jag mig icke.

Herr Gumælius: Jag har begärt ordet å nyo, emedan jag anser mig ega i viss mån skyldighet att göra en ursäkt. Det är nemligen riktigt, att den senaste talaren icke, såsom jag i hastig vändning uppgaf, gjorde formligt yrkande om afslag å punkten 63 af detta utlåtande, men jag är dock icke ensam om den uppfattningen, att hans motivering i den frågan gick i den riktningen, och det har förut af annan talare till Kammarens protokoll märkts, att hans yttrande gick i riktning mot afslag. Den vikt, denne talares ord ega inom denna Kammare, berättigar att tillräkna honom en väsentlig andel i den stora siffran, som nyss uttalade sig mot anslaget till arbetareinstitut, äfven om han icke sjelf vid voteringen tillhörde majoriteten.

Om bidrag till
utgifvande af
en tidskrift
ang. svenska
landsmälen.
(Forts.)

Herr Lyttkens: Då så många här uppträdt och angripit talaren på dalabänken, för det han yrkat afslag å denna punkt, anser jag mig böra uttala mig i frågan för att visa, det andra inom Kammaren dela hans åsikter. Tidskriften i fråga må vara huru bra som helst, men då vi icke veta, huru pengarne komme att användas eller hur stort behovet är, anser jag mig, till dess utredning härom förebragts, böra instämma med dalarepresentanten i hans yrkande om afslag. Vi hafva så många ännu nyttigare angelägenheter att sörja för, och vi böra tänka på, att icke anslagen på denna hufvudtitel snart växa oss öfver hufvudet, och att vi icke göra som den, hvilken köper allt hvad han ser, till dess han får sälja allt hvad han har. Jag anser detta anslag kunna ganska väl umbäras och instämmer därför i yrkandet om afslag.

Herrar *A. Magnusson* och *L. Börjesson* förenade sig med Herr Lyttkens.

Herr Hedlund: Jag instämmer med den siste talaren deri, att denna tidskrift kan undvaras, ty icke beror statens välfärd deraf, om denna tidskrift utgifves eller ej, men skulle vi neka bidrag till allt hvad vi kunna umbära, finge vi nog stryka många anslag. Efter mitt förmenande är den forskning, hvarom här är fråga och hvaråt flere unge män i Upsala med stort nit egnat sig, ej blott oegennyttigt utan med egna uppoffringar, af största intresse för svensk kulturhistoria. Den går ut på att samla minnen från olika landsdelar af svenska folkspråket, huru det brutit sig i olika rigtningar från Norrland till Skåne och Gotland, att se till hvad deraf finnes qvar och huru vårt vackra skriftspråk och allmänna talspråk uppkommit. Att bevara dessa minnen ur folkspråket är utan tvifvel en sak af stort intresse. Men det är icke blott språkminnen, som samlas, utan äfven de egendomliga dragen af svenska allmogens lif från skilda tider samt berättelser ur detta lif, kännetecknande folklynnnet, med dess allvar och humor, såsom då man hör göingarnes skämt med den skånske slättbonden o. s. v. Nu kan man säga, att en tidskrift dock ej är behöflig, blott samlingarne ske. Men det förhåller sig så, att ingen forskare gerna nöjer sig med att endast samla och lägga på hög; han vill äfven hafva dessa samlingar offentliggjorda inför allmänheten, äfven om det vore inför en inskränktare krets, och därför erfordras understöd för alla sådana publikationer, som icke kunna beräkna en vidsträcktare afsättning. Jag kan gerna omtala, att då för ett par tre år sedan man begärde af mig, att jag skulle väcka motion om statsunderstöd för utgifvande af denna tidskrift, jag afböjde det. Jag sökte nemligen hellre verka i samma syfte genom anskaffande af subskription, och jag får göra representanten från Dalarne den rättvisan, att han var en af de förste, som tecknade sig på min subskriptionslista, och han har äfven, som jag tror, fortsatt dermed. Det vore således orätt att säga, att han icke hyser intresse för saken; han har här iakttagit sin gamla sparsamhetsifver, och deri vill jag gifva honom rätt, att här icke föreligger en fullständig utredning af frågan.

Tillika vill jag erinra, att då regeringen har till sitt förfogande åtskilliga tusen kronor för vetenskapliga ändamål, torde icke denna summa, hvarom nu är fråga, vara så stor, att en framställning derom behöft komma till Riksdagen; men *då* så emellertid skett, vill icke jag vara med om att afslå den.

Friherre *Nordenskiöld* instämde med Herr Hedlund.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen gaf propositioner på så väl bifall till Utskottets hemställan som afslag derå och fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering begärdes, blef en omröstningsproposition af följande lydelse uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 66:te punkten af Utlåtandet N:o 12 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammararen afslagit så väl Herr C. J. Svenséns motion som Stats-Utskottets förevarande hemställan.

Omröstningen företogs och visade 89 ja mot 75 nej; hvadan Utskottets hemställan bifallits.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag; och åtskildes derefter Kammarrens ledamöter kl. 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.